

A. ÚVOD	2
1. Program Nežletilí bez doprovodu v Evropě (<i>Separated Children in Europe – SCEP</i>)	2
2. Definice	2
3. Vhodné postupy	3
4. Seznam používaných zkratek	3
B. HLAVNÍ PRINCIPY	6
1. Nejlepší zájem	6
2. Zákaz diskriminace	6
3. Právo na účast	7
4. Respektování kulturní identity	7
5. Tlumočení	8
6. Důvěrné informace	8
7. Informace	8
8. Spolupráce mezi organizacemi	9
9. Odborná příprava zaměstnanců	9
10. Dlouhodobá řešení	9
11. Rychlost řízení	10
C. VHODNÉ POSTUPY	11
1. Vstup na území	11
2. Děti jako oběti obchodu s lidmi	12
3. Migrující nežletilí bez doprovodu	13
4. Zjišťování totožnosti	14
5. Spojování rodin a kontakt	14
6. Ustanovení opatrovníka nebo poradce	15
7. Registrace a dokumentace	16
8. Určování věku	16
9. Svoboda pohybu	17
10. Právo na účast	17
11. Dočasná péče – zdraví, výchova a vzdělání	18
11.1. Dočasná péče	18
11.2. Zdravotní péče	19
11.3. Vzdělávání, výuka a příprava na povolání	20
12. Azylové řízení nebo řízení o přiznání postavení uprchlíka	22
12.1. Minimální záruky v řízení	23
12.2. Kritéria pro posouzení žádosti dítěte o azyl	24
13. Trvalá nebo dlouhodobá řešení	26
13.1. Setrvání v hostitelské zemi/ zemi, která poskytla azyl	26
13.2. Sloučení rodiny	26
13.3. Integrace	27
13.4. Osvojení	28
13.5. Totožnost a státní příslušnost	28
13.6. Návrat do země původu	29
PŘÍLOHA I – SOCIÁLNÍ HISTORIE	31
PŘÍLOHA II – MEZINÁRODNÍ A REGIONÁLNÍ ZÁKONY, POLITIKY A PRAVIDLA	32
PŘÍLOHA III – BIBLIOGRAFIE	35

A. ÚVOD

1. Program Nezletilí bez doprovodu v Evropě (Separated Children in Europe – SCEP)

Program SCEP je společnou aktivitou Mezinárodní aliance „Zachraňte děti“ (International Save the Children Alliance) a Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR). Tento projekt je založen na doplňujících se mandátech a prolínajících se odborných znalostech obou organizací.

Úlohou UNHCR je zajištění ochrany dětí-uprchlíků a dětí, které žádají o azyl. Mezinárodní aliance **Zachraňte děti** se zaměřuje na uplatňování všech práv, která dětem náleží.

Cílem programu je uplatňování práv a nejlepšího zájmu nezletilých bez doprovodu, kteří se dostali do Evropy nebo jí procházejí. Za tímto účelem je v rámci programu vytvářen model vhodných postupů, jehož dodržování je prosazováno na národní i evropské úrovni. Nedílnou součástí tohoto procesu je budování partnerské spolupráce s organizacemi, které se v evropských zemích věnují problematice nezletilých bez doprovodu.

2. Definice

„Nezletilými bez doprovodu“ rozumíme děti mladší 18 let věku, které se nacházejí mimo zemi svého původu a které jsou zároveň odloučeny od obou rodičů, popř. předchozích zákonných/obvyklých zástupců. Některé děti jsou zcela samy, zatímco jiné, na něž se program SCEP také zaměřuje, přicházejí v doprovodu vzdálenějších příbuzných. Všechny tyto děti jsou považovány za nezletilé bez doprovodu a mají právo na mezinárodní ochranu, které je zakotveno v řadě norem mezinárodního i národního práva. Nezletilí bez doprovodu mohou žádat o udělení azylu na základě důvodné obavy z pronásledování nebo jiného porušování lidských práv, ozbrojeného konfliktu nebo nepokojů v zemi původu. Mohou být obětmi obchodování za účelem sexuálního nebo jiného vykořisťování, případně mohli do Evropy přicestovat ve snaze uniknout vážnému nedostatku. (CRC, čl. 1 a čl. 22; Haagská Úmluva o ochraně dětí, 1996, čl. 6; Pravidla UNHCR, odst. 3.1, ECRE (Děti), odst. 8 a 11; Rezoluce EU o nezletilých bez doprovodu, čl. 1(1), Protokol o potírání, potlačení a potrestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, čl. 2(a) a čl. 3(d); Protokol o potírání pašování migrantů po zemi, vzdušnými prostředky a po moři, čl. 14 a čl. 19).

Program Nezletilí bez doprovodu v Evropě používá v angličtině termín „separated“ (odloučené) spíše než „unaccompanied“ (bez doprovodu), protože lépe vystihuje základní problém, se kterým se tyto děti setkávají. Termínem „separated“ se rozumí, že jde o nezletilé, kterým se nedostává péče a ochrany jejich rodičů nebo zákonných zástupců a kteří v důsledku této skutečnosti psychicky i sociálně strádají. Přestože někteří nezletilí zdánlivě přijíždějí do Evropy s doprovodem, dospělí, kteří je doprovázejí, nemusejí být vždy schopní či vhodní k tomu, aby převzali odpovědnost za péči o ně.¹

Poskytnutí mezinárodní ochrany těmto dětem je nutné proto, že před příjezdem do Evropy nebo před průjezdem Evropou opustily své domácí prostředí, komunitu a svou zemi. Řešení jejich situace bude třeba hledat jak v zemi jejich původu, tak v zemi, kde se v dané době nacházejí, vždy však v souladu s mezinárodním i národním právem a dokumenty, které se týkají lidských práv.

Program SCEP v současné době spojuje partnery z těchto evropských zemí: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie.

---

¹ V českém překladu budeme nadále používat termín „nezletilí bez doprovodu“, a to ve smyslu definice obsažené v prvním odstavci tohoto bodu.

3. Vhodné postupy

Tato publikace má sloužit jako přehledný výčet modelů a postupů, které se týkají zajištění a ochrany práv nezletilých bez doprovodu v Evropě. Opírá se především o Úmluvu OSN o právech dítěte (CRC) a o dva další dokumenty: Pravidla UNHCR pro přístupy a procedury v záležitostech týkajících se nezletilých bez doprovodu, kteří žádají o azyl (UNHCR, únor 1997, dále jen „Pravidla UNHCR“) a Vyjádření Evropské rady pro uprchlíky a exulanty k problematice dětí-uprchlíků (listopad 1996, dále jen „ECRE (Děti)“).

V tomto materiálu využíváme i odkazy na příslušné normy mezinárodního a národního práva, postupy a směrnice. Kompletní seznam je uveden v příloze II.

Toto je třetí vydání Vhodných postupů (**Statement of Good Practice – SGP**) SCEP. Je třeba zdůraznit, že tento dokument se neustále vyvíjí a reaguje tak na dynamický vývoj v oblasti ochrany lidských práv a zejména otázek týkajících se nezletilých bez doprovodu. SGP nepředstavuje vyčerpávající seznam standardů a vhodných postupů, ale spíše rámcový dokument pro jednání, který můžeme v budoucnu rozvíjet.

Z tohoto hlediska bude v budoucích publikacích SGP nutné se podrobněji a pečlivěji zabývat několika palčivými problémy. Mezi tyto problémy patří: obhajoba práv dětských vojáků, ochrana dětí, které jsou obětmi obchodu s lidmi a podpora sociálních a ekonomických práv všech nezletilých bez doprovodu včetně možnosti přístupu k odbornému vzdělání a pracovním příležitostem.

Pokud máte zájem o další materiály související s těmito tématy a s ochranou práv nezletilých bez doprovodu, navštivte naše internetové stránky. Uvítáme také vaše připomínky a poznámky k SGP, které poslouží k jeho dalšímu vylepšení stejně jako k posílení našich společných snah na tomto poli.

4. Seznam používaných zkratk

CAT	Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání, 1984
CDE	Úmluva o odstranění diskriminace ve vzdělání, 1960
CEDAW	Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, 1979
CERD	Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, 1965
CRC	Úmluva OSN o právech dítěte, 1989
CRS	Úmluva o snižování počtu osob bez státní příslušnosti, 1961
Doporučení Výboru ministrů, 91	Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R(91)11 o sexuálním vykořisťování, pornografií, prostituci a obchodování s dětmi a mladistvými
Doporučení Výboru ministrů, 2000	Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R(2000)11 o potírání obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování
Doporučení Rady Evropy o přípravě imigračních pracovníků	Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1309(1996) o odborné přípravě pracovníků, kteří přijímají žadatele o azyl na státních hranicích
Doporučení Rady Evropy o letištích	Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1475(2000). Přílet žadatelů o azyl na evropská letiště

Vhodné postupy, 2004

Doporučení Rady Evropy o vyhoštění	Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1547(2002) o procedurách vyhoštění v souladu s lidskými právy, a jejich prosazování s ohledem na bezpečnost a důstojnost
Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech Dublin II	Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1596(2003). Situace mladých migrantů v Evropě
ECHR	Nářízení Rady č. 343/2003, kterým se stanovují kritéria a mechanismy pro určení členského státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v jednom z členských států Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, 1950
ECRE (Děti)	Evropská rada pro uprchlíky a exulanty: Vyjádření k problematice dětí-uprchlíků, 1996
ECRE (Integrace)	Evropská rada pro uprchlíky a exulanty: Vyjádření k problematice integrace uprchlíků v Evropě, prosinec 2002
Haagská úmluva, 1993	Haagská úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 1993
Haagská úmluva, 1996	Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí, 1996
ICCPR	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966
ICESCR	Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, 1966
ICRMW	Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin, 1990
ILO C182	Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce, ILO C182, 1999
ISS	Mezinárodní sociální služba
OBSE	Plán organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě o potírání obchodu s lidmi, Maastrichtská schůzka ministrů, 2003
Pravidla OSN pro lidská práva a obchodování s lidmi	Principy a pravidla doporučené UNHCHR pro lidská práva a obchodování s lidmi, E/2002/68/Příloha 1, ze 20. května 2002
Pravidla UNHCR	Pravidla pro přístupy a průběh řízení v záležitostech týkajících se nezletilých bez doprovodu, kteří žádají o azyl, 1997
Protokol 1	Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii, 2000
Protokol 2	Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o účasti dětí v ozbrojených konfliktech, 2000
Protokol o obchodování s lidmi	Protokol o potírání, potlačování a potrestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi, který doplňuje Úmluvu OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, 2000

Vhodné postupy, 2004

Protokol o pašování	Protokol o potírání pašování migrantů po zemi, vzdušnými prostředky a po moři, který doplňuje Úmluvu OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, 2000
Příručka UNHCR	Příručka procedur a kritérií pro přiznání postavení uprchlíka, 1992
RE	Rada Evropy
Rezoluce EU	Rezoluce EU týkající se nezletilých bez doprovodu, kteří jsou občany třetích zemí, 1997
Rezoluce EU o minimálních zárukách	Rezoluce Rady o minimálních zárukách pro azylová řízení, 1995
RSICC	Římský statut Mezinárodního trestního soudu, 1998
Směrnice EU o sloučení rodiny	Směrnice Rady 2003/86/ES o právu na sloučení rodiny
Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl	Směrnice Rady 2003/9/ES, kterou se stanoví minimální normy pro přijímání žadatelů o azyl
UDHR	Všeobecná deklarace lidských práv, 1948
Úmluva o uprchlících, 1951	Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1951
UNHCHR	Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva
UNHCR	Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
UNHCR-AP	Agenda UNHCR pro ochranu, 2002

B. HLAVNÍ PRINCIPY

Zde uvedené principy tvoří jádro celé příručky a je třeba mít je na paměti vždy, když jde o péči o nezletilé bez doprovodu.

** Nezapomeňte prosím, že většina odkazů je při první citaci doplněna textem, který je pouze výňatkem nebo shrnutím příslušného článku nebo odstavce. Text nebo odkaz na text je uveden v příloze III na konci tohoto materiálu, v oddíle bibliografie. Pokud si v boji za práva nezletilých bez doprovodu přejete použít články zákona nebo postupy, odkazujte na plný text těchto nástrojů.**

1. Nejlepší zájem

Nejlepší zájem dětí musí být primárním motivem všech kroků týkajících se dětí.

- CRC, čl. 3(1): Vždy, pokud se jedná o děti, ... je třeba v první řadě brát ohled na to, co je v jejich nejlepším zájmu.
- ECRE (Děti), odst. 4
- ICCPR, čl. 24(1): Každé dítě má bez jakékoli diskriminace právo na takovou ochranu, která mu přísluší s ohledem na jeho postavení nezletilce, ze strany jeho rodiny, společnosti a státu.
- ICESCR, čl. 10(3): Zvláštní opatření by měla být činěna pro ochranu a pomoc všem dětem a mládeži bez jakékoli diskriminace.
- Pravidla UNHCR, odst. 1.5
- Příručka UNHCR, odst. 14

2. Zákaz diskriminace

Nezletilí bez doprovodu mají právo na stejné zacházení a mají stejná práva jako děti, které jsou občany nebo mají trvalý pobyt na území dané země. Vždy a především se s nimi musí zacházet jako s dětmi. Všechny úvahy spojené s faktem, že se jedná o přistěhovalce, jsou až druhořadé.

- CRC, čl. 2: Práva zakotvená v této úmluvě se vztahují na všechny děti bez jakékoli diskriminace na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického anebo jiného smýšlení, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu nebo jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů.
- CRC, čl. 22(1): Nezletilí bez doprovodu-uprchlíci a nezletilí bez doprovodu žádající o udělení azylu mají právo na ochranu a pomoc, která jim umožní využít práv zakotvených v této úmluvě a v dalších mezinárodních dokumentech, týkajících se lidských práv nebo humanitárních nástrojů, kterých jsou státy stranami.
- CEDAW: Tato úmluva stanoví opatření pro odstranění všech forem diskriminace žen a dívek.
- CERD
- ECHR, čl. 14: Užívání práv a svobod přiznaných touto úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.
- ECRE (Děti): odst. 5-7
- ICCPR, čl. 24(1)
- ICESCR, čl. 10(3)
- ICRMW, čl. 18(1): Migrující pracovníci a jejich rodinní příslušníci mají před soudy a tribunály stejná práva jako občané daných zemí.

- Protokol o obchodování s lidmi, čl. 14(2): Opatření musí být vykládána a uplatňována takovým způsobem, který nediskriminuje osoby na základě toho, že jsou oběťmi obchodování s lidmi.
- Protokol o převádění, čl. 19(2): Opatření musí být vykládána a uplatňována takovým způsobem, který nediskriminuje osoby na základě toho, že jsou oběťmi jednání uvedeného v článku 6 tohoto protokolu.

3. Právo na účast

Vždy, když se jedná o rozhodnutí, která se týkají nezletilých bez doprovodu, musí být zohledněny i jejich vlastní názory a přání. Musí být přijata opatření, která s ohledem na věk a vyspělost dítěte umožní jeho účast.

- CRC, čl. 12: Názorům dětí má být věnována značná pozornost, a to s ohledem na jejich věk a vyspělost. Dítěti musí být poskytnuta možnost, aby bylo vyslyšeno v každém řízení, které se jej týká.
- ECRE (Děti), odst. 25 a 26
- UNHCR-AP, část III, cíl 6(2): Státy, UNHCR a partneři by měli vytvořit taková opatření, která zajistí, aby se děti-uprchlíci aktivně podílely na rozhodování ve všech oblastech života uprchlíků i na realizaci těchto rozhodnutí.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.14-5.15
- Příručka UNHCR, odst. 41

4. Respektování kulturní identity

Pro nezletilé bez doprovodu je nezbytné, aby měli možnost uchovávat si svoji mateřštinu a vazby s vlastní kulturou a náboženstvím. Při poskytování zdravotní a jiné péče, včetně vzdělání, musí být patřičně zohledněny jejich kulturní potřeby. Je třeba zajistit, aby nebyly rozvíjeny ty aspekty kulturních tradic, které dětem škodí nebo je diskriminují. Uchování vlastní kultury a jazyka je důležité zejména s ohledem na možný návrat dítěte zpět domů.

- CRC, čl. 8: Dítě má právo na zachování nebo znovuoobnovení klíčových prvků své identity.
- CRC, čl. 24: Děti mají právo na získání nejvýše dosažitelné úrovně zdravotního stavu a na využívání léčebných a rehabilitačních zařízení.
- CRC, čl. 30: Dítě, které je příslušníkem etnické, náboženské nebo jazykové menšiny, má právo užívat vlastní kulturu, vyznávat a praktikovat své vlastní náboženství a používat svého vlastního jazyka.
- ECRE (Děti), odst. 39
- ICCPR, čl. 27: Ve státech, kde existují etnické, náboženské nebo jazykové menšiny, nebude jejím příslušníkům upíráno právo, aby spolu s ostatními příslušníky menšiny užívali své vlastní kultury, vyznávali a projevovali své vlastní náboženství nebo používali svého vlastního jazyka.
- ICRMW, čl. 12(1): Migrující pracovníci a členové jejich rodin mají právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.
- ICRMW, čl. 31: Státy zajistí respekt vůči kulturní identitě migrujících pracovníků a jejich rodin a nebudou bránit uchovávaní kulturních vazeb k zemi původu.

5. Tlumočení

Nezletilým bez doprovodu by měl být poskytnut vyškolený tlumočník, který hovoří jejich jazykem, a to při každém řízení, každé žádosti o poskytnutí služeb nebo při právním řízení.

- CRC, čl. 12
- CRC, čl. 13: Dítě má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat si informace.
- ICCPR, čl. 19: Každý má právo zastávat svůj názor bez zasahování. Každý má právo na svobodu projevu.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.13

6. Důvěrné informace

Zvláštní pozornost je třeba věnovat ochraně informací, tak, aby nebyly prozrazeny informace, které by mohly ohrozit rodinné příslušníky dítěte v zemi jeho původu. S šířením nebo předáváním informací jiným organizacím nebo jedincům je proto nutné v závislosti na jeho věku získat od nezletilého bez doprovodu souhlas. Informace nesmějí být použity k jinému účelu, než se kterým bylo dítě obeznámeno.

- CRC, čl. 16: Dítě má právo na ochranu před svévolným a nezákonným zasahováním do soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence.
- ECHR, čl. 8: Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
- Rezoluce EU, čl. 3(1): Informace o totožnosti nezletilého a situaci mohou být zjištěny různými způsoby, zvláště prostřednictvím pohovoru vedeného v co nejkratší době a způsobem odpovídajícím věku nezletilého. Při zjišťování, získávání, předávání a uchovávání získaných informací by měla být zajištěna zvláštní péče pro zachování důvěrnosti, aby byl ochráněn jak nezletilý, tak členové jeho rodiny.
- ICCPR, čl. 17: Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst.
- ICRMW, čl. 14: Žádný migrující pracovník nebo člen jeho rodiny nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova, korespondence nebo jiných způsobů komunikace.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.16 a 5.17

7. Informace

Nezletilým bez doprovodu by měl být zajištěn přístup k dostupným informacím, jako např.: informacím o jejich právech, dostupných službách, azylovém řízení, o možnosti vyhledat rodinné příslušníky nebo o přístupu k informacím o situaci v zemi jejich původu.

- CRC, čl. 13
- CRC, čl. 17: Státy se zavazují zajistit dítěti přístup k informacím z mezinárodních i vnitrostátních zdrojů.
- CRC, čl. 22(2): Státy budou dle vlastních možností podporovat součinnost v úsilí OSN a jiných mezivládních nebo nevládních organizací k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte.
- ECRE (Děti), odst. 31
- ICRMW, čl. 33(1)(b): Migrující pracovníci a členové jejich rodin mají právo na informace o podmínkách přijímacího řízení a svých právech a povinnostech.

8. Spolupráce mezi organizacemi

Organizace, orgány státní správy a odborníci pracující s nezletilými bez doprovodu by měly navzájem spolupracovat v zájmu ochrany a zabezpečení práv a vhodných životních podmínek pro nezletilé bez doprovodu. Při plnění vzájemně propojených potřeb nezletilých bez doprovodu by měl být uplatňován holistický přístup.

- CRC, čl. 22(2)
- Rezoluce EU, čl. 5 (3c a 3d): Orgány státní správy by v souvislosti s návratem nezletilého měly spolupracovat s mezinárodními organizacemi, jako je UNHCR a UNICEF, a pokud je to vhodné také s nevládními organizacemi, aby zajistily přijetí dítěte a potřebnou péči v zemi, do které se navrácí.
- Pravidla UNHCR, odst. 12

9. Odborná příprava zaměstnanců

Osoby, které pracují s nezletilými bez doprovodu, by měly absolvovat odpovídající odbornou přípravu zaměřenou na potřeby a práva nezletilých bez doprovodu. Pracovníci Cizinecké a pohraniční policie by měli také absolvovat odbornou přípravu o způsobu vedení pohovorů s dětmi.

- CRC, čl. 3(3): Smluvní státy zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly stanoveným standardům, mj. při výběru vhodného personálu, jakož i kompetentního dozoru.
- Doporučení Rady Evropy o přípravě imigračních pracovníků, odst. 3 a 4
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 19(4): Osoby pracující s odloučenými dětmi musí projít odpovídajícím školením o jejich potřebách, a vzhledem k informacím, jež získají během své práce, jsou vázány mlčenlivostí, jak je definována ve vnitrostátní legislativě.
- Rezoluce EU, čl. 4(5): Pohovor s nezletilým bez doprovodu by měl vést úředník, který má potřebné zkušenosti a odbornou přípravu. Je třeba zdůraznit důležitost odpovídající přípravy pracovníků, kteří provádí pohovory s nezletilými bez doprovodu, kteří žádají o azyl.
- Pravidla UNHCR, odst. 11

10. Dlouhodobá řešení

Rozhodnutí, která se týkají nezletilých bez doprovodu, by měla v maximální míře zohlednit dlouhodobé zájmy a prospěch dítěte.

- CRC, čl. 3(1)
- CRC, čl. 22(1)
- CRC čl. 22(2)
- Rezoluce EU, čl. 5: Pokud nezletilý nemůže svůj pobyt prodloužit, smí jej příslušný členský stát vrátit do země původu nebo třetí země ochotné jej přijmout, pokud je po příjezdu k dispozici odpovídající péče a přijetí.
- Pravidla UNHCR, odst. 9
- Příručka UNHCR, odst. 214

11. Rychlost řízení

Rozhodnutí týkající se nezletilého bez doprovodu musí být činěna bez zbytečného odkladu a s ohledem na odlišné vnímání času dětmi.

- CRC, čl. 3(1)
- Pravidla UNHCR, odst. 8.1 a 8.5

C. VHODNÉ POSTUPY

Tato část se věnuje vhodným postupům při jednání s nezletilým bez doprovodu, a to od okamžiku vstupu nezletilého na území daného státu až po trvalé řešení jeho situace.

1. Vstup na území

Nezletilým bez doprovodu, kteří žádají o ochranu, by neměl být nikdy odepřen vstup na území. V souvislosti se vstupem a pobytem na území by tyto děti nikdy neměly být zadržovány. Stejně tak by s nimi imigrační úředníci neměli vést podrobný pohovor ihned při přechodu hranice. (Viz též odst. C.6.)

- CRC, čl. 6(1): Každé dítě má nezadatelné právo na život.
- CRC, čl. 37(b): Žádné dítě nesmí být nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody; zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření, vždy však odděleně od dospělých
- Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1951
Čl. 31: Smluvní státy nebudou stíhat pro nezákonný vstup nebo přítomnost osoby, které přicházejí z území, kde byly pronásledovány ve smyslu čl. 1 Úmluvy.
Čl. 33: Smluvní stát nevyhostí osobu do země, v níž by byl její život nebo svoboda ohroženy ve smyslu čl. 1 Úmluvy.
- CAT, čl. 3: Žádný stát nevrátí osobu do země, kde by byla vystavena nebezpečí mučení.
- Dublinská úmluva, čl. 3(1): Členské státy posoudí žádost o azyl, kterou státní příslušník třetí země podal na hranicích nebo na jejich území.
- ECHR, čl. 2(1): Právo každého na život je chráněno zákonem.
- ECHR, čl. 3: Nikdo nesmí být vystaven mučení nebo nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestání.
- ECRE (Děti), odst. 14 a 15
- Rezoluce EU o minimálních zárukách, odst. 1: Postupy se plně shodují s čl. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 o definici uprchlíka a čl. 33 týkajícího se principu tzv. „non-refoulement“.
- ICCPR, čl. 6(1): Každý má nezadatelné právo na život. Toto právo má být chráněno zákonem. Nikdo nemůže být svévolně zbaven života.
- Pravidla UNHCR, odst. 4.1 a 4.2

2. Děti jako oběti obchodu s lidmi

Obchodování s dětmi, ať již za účelem jejich zneužívání k prostituci, k výrobě pornografických materiálů nebo jiné formě zneužití, představuje v Evropě vážný problém. Členské státy by měly obchodování s lidmi čelit zejména vzájemnou výměnou informací, přičemž by měly zajistit, aby pohraniční i cizinecká policie byla s tímto problémem dostatečně seznámena.

Děti jsou zneužívány jak těmi, kdo s nimi obchodují, tak i těmi, kdo jejich služeb v cílové zemi využívají.

Jednání s dětmi, které jsou obětmi obchodování s lidmi, by se ze strany imigračních úředníků, policie, sociálních pracovníků a dalších zúčastněných osob mělo řídit principy ochrany dětí. Ochrana dětí by měla mít přednost před imigračními zájmy nebo zájmy spojenými s prevencí kriminality. Názory a přání dítěte, které se stalo obětí obchodu s lidmi by měly být zohledněny při každém rozhodování, které se ho týká. Takový postup může dítě posílit a usnadnit jeho rehabilitaci.

- CRC, čl. 34: Státy se zavazují chránit dítě před jakoukoli formou sexuálního zneužívání a vykořisťování.
- CRC, čl. 35: Státy přijmou veškerá potřebná opatření, kterými budou předcházet možnému únosu dítěte, jeho prodeji nebo obchodování s dítětem za jakýmkoli účelem nebo jakoukoli formou.
- CRC, čl. 36: Státy dítě ochrání před jakoukoli jinou formou vykořisťování, poškozující blaho dítěte
- CRC, čl. 37
- Protokol 1, čl. 3: Požaduje kriminalizování sexuálního zneužívání dětí a obchodování s dětmi za jakýmkoli účelem (transplantace orgánů, adopce, prostituce, dětská práce).
- Protokol 1, čl. 8(1): Státy přijmou příslušná opatření k ochraně nejlepších zájmů dětí, jež se staly obětmi sexuálního zneužívání a obchodování.
- CEDAW, čl. 6: Smluvní státy přijmou příslušná opatření, včetně legislativních, k potlačení všech forem obchodování s ženami (a dívkami) a jejich sexuálního zneužívání.
- Doporučení Výboru ministrů, 91
- Doporučení Výboru ministrů, 2000
- Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, odst. 8
- Rada Evropské unie: Společný postup k zabránění obchodování s lidmi a sexuálního zneužívání dětí z 24. února 1997
- Rada Evropské unie: Bruselská deklarace na ochranu a boj proti obchodování s lidmi z května 2003: odst. 9, 12, 13
- ECHR, čl. 4: Nikdo nesmí být držen v otroctví, v nevolnictví, na nikom se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucenou práci.
- ICCPR, čl. 8: Nikdo nesmí být držen v otroctví, v nevolnictví, na nikom se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucenou práci.
- ICESCR, čl. 10(3): Děti mají být chráněny před hospodářským a sociálním vykořisťováním.
- ILO C182, čl. 3: Definice „nejhorších forem dětské práce“ zahrnuje prodej a obchodování s dětmi.
- OBSE
- Protokol o obchodování s lidmi
Čl. 3(a): Obchodování s lidmi zahrnuje najímání, dopravu, převoz, ukrývání nebo přijímání osob pomocí hrozeb nebo použití síly, nebo jiných donucovacích prostředků, únosu, podvodu, klamu, zneužití moci nebo zranitelnosti, nebo vydávání či přijímání plateb nebo výhod s cílem získat souhlas osoby, jež má moc nad osobou jinou, k jejímu vykořisťování.

Vykořisťování zahrnuje také zneužívání prostituce nebo jiných forem sexuálního vykořisťování jiných osob, nucenou práci nebo služby, otroctví nebo otroctví podobné jednání, nevolnictví nebo odebrání orgánů.

Čl. 3(c): Najímání, doprava, převoz, ukryvání nebo přijímání dětí s cílem vykořisťování se považuje za obchodování s lidmi i v případě, že nezahrnuje prostředky uvedené v odstavci (a) tohoto článku.

Čl. 6: Státy poskytnou obětem obchodování s lidmi pomoc a ochranu.

Čl. 7: Každý smluvní stát podle svého uvážení a ve vhodných případech povolí obětem obchodování s lidmi dočasný nebo trvalý pobyt na svém území.

Čl. 9: Státy podniknou různá opatření k zamezení obchodování s lidmi a ochraně obětí.

Čl. 10: Policie, imigrační a další úřady spolupracují pomocí vzájemné výměny informací o obchodování s lidmi. Státy poskytnou a posílí minimální odbornou přípravu příslušných úřadů.

Čl. 14(2)

- Protokol o pašování, čl. 19
- Pravidla OSN pro lidská práva a obchodování s lidmi, pravidlo 8
- UNHCR-AP, oddíl III, cíl 2(2): Státy zajistí, aby jejich vlastní azylová řízení byla otevřená žádostem jednotlivých osob, jež byly obětí obchodování s lidmi, včetně žen a dívek.

3. Migrující nezletilí bez doprovodu

Někteří nezletilí bez doprovodu cestují sami jako migranti hledající pomoc v chudobě, nedostatku nebo strádání. Pokud se dostanou do péče úřadů, neměly by tyto děti být odesílány ze země bez důkladného prověření situace v zemi jejich původu. Měly by mít právo podat žádost o azyl a/nebo žádost o pobyt. Všechny tyto děti by měly mít zajištěn přístup k sociální ochraně, vzdělání a zdravotní péči.

- CRC, čl. 2
- Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, odst. 6
- ICRMW: Tato úmluva stanoví práva všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin.
- Protokol o pašování, čl. 19(2)

4. Zjišťování totožnosti

Pohraniční služba by měla být na všech přechodech vybavena tak, aby mohla identifikovat nezletilého bez doprovodu a odkázat je na příslušné úřady péče o dítě. Pokud dítě cestuje v doprovodu dospělého, je třeba zjistit, v jakém poměru k dítěti je. Mnohé děti totiž nejsou hned po vstupu na území identifikovány jako „nezletilé bez doprovodu“ – různé organizace i odborníci by si proto k zajištění potřebné ochrany dětí měli předávat všechny relevantní informace.

Některé děti se stanou „nezletilými bez doprovodu“ až po vstupu do země (rozpad rodiny, odchod pěstouna atp.). Imigrační a azylové úřady by měly zajistit, aby změna postavení dítěte plynoucí z tohoto oddělení, byla zohledněna v řízeních, která vedou.

- CRC, čl. 8
- Rezoluce EU, čl. 3(1)
- Pravidla UNHCR: odst. 5.1.-5.3. a Příloha II

5. Spojování rodin a kontakt

S vyhledáváním příbuzných dítěte je třeba začít co nejdříve, zároveň je však třeba dbát na to, aby nebyla ohrožena bezpečnost dítěte nebo jeho příbuzných, kteří se mohou nacházet v zemi původu. Při vyhledávání by vždy mělo být pamatováno na to, že jde o důvěrné informace a mělo by tedy vždy probíhat diskrétně. Jednotlivé státy a organizace by při vyhledávání příbuzných dítěte měly aktivně spolupracovat s agenturami OSN, s centrální vyhledávací agenturou Mezinárodního výboru Červeného kříže a mezinárodními sociálními službami. O snaze kontaktovat rodiče i o průběžných výsledcích je třeba dítě řádně informovat a získat jeho názor. Pracovníci zajišťující péči o dítě by měli dle možností umožnit dítěti pravidelný styk či komunikaci s rodinnými příslušníky.

- CRC, čl. 9(3): Děti, které jsou odloučeny od svých rodičů, mají právo s nimi udržovat kontakt.
- CRC, čl. 10(1): Žádosti o sloučení rodiny jsou vyřizovány pozitivním, humánním a urychleným způsobem.
- CRC, čl. 10(2): Děti, jejichž rodiče žijí v zahraničí, mají právo s rodiči udržovat pravidelný kontakt.
- CRC, čl. 22(2)
- ECHR, čl. 8
- ECRE (Děti), odst. 32
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 19(3): Členské státy se v zájmu co nejlepší ochrany nezletilých bez doprovodu pokusí nalézt členy jejich rodiny co nejdříve. V případech, kde by mohlo existovat ohrožení života nebo integrity dítěte nebo jeho blízkých příbuzných, je třeba zajistit, aby získávání, zpracování a sdílení informací proběhlo v utajení, aby nedošlo k ohrožení bezpečnosti.
- Rezoluce EU, čl. 3(3): Členské státy se pokusí vyhledat rodinné příslušníky nezletilého bez doprovodu, nebo zjistit místo, kde se členové rodiny zdržují bez ohledu na jejich právní postavení a bez toho, aby předem posuzovaly vhodnost žádosti o trvalý pobyt. Nezletilí bez doprovodu by také měli být vyzváni, aby se obrátili na Mezinárodní výbor Červeného kříže, národní organizace Červeného kříže nebo jiné organizace ve věci kontaktování rodinných příslušníků a měla by jim v tom být poskytnuta potřebná podpora. Je třeba zachovávat důvěrnost informací, aby byl ochráněn jak nezletilý, tak členové jeho rodiny.
- ICCPR, čl. 23(1): Rodina má právo na ochranu státem.

- ICRMW, čl. 44(1): Státy podniknou opatření vedoucí k ochraně celistvosti rodin migrujících pracovníků.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.17
- Příručka UNHCR, odst. 218

6. Ustanovení opatrovníka nebo poradce

Jakmile je zjištěno, že se jedná o nezletilého bez doprovodu, je třeba bez prodlení ustanovit nezávislého opatrovníka nebo poradce, jehož rolí je dlouhodobě zastupovat a hájit nezletilého bez doprovodu. Bez ohledu na právní postavení (tj. ať již jde o právního zástupce, pracovníka nevládní organizace) by tato osoba měla:

- zajistit, aby všechna přijatá rozhodnutí byla v nejlepším zájmu dítěte,
- zajistit, aby nezletilé dítě bez doprovodu mělo k dispozici odpovídající péči, ubytování, vzdělání, pomoc s odstraněním jazykových bariér a zdravotní péči
- zajistit, aby dítě mělo k dispozici odpovídající právní pomoc pro řízení o jeho právním postavení nebo žádosti o udělení azylu,
- radit dítěti a informovat ho,
- pomáhat nalézt dlouhodobé řešení, které bude v nejlepším zájmu dítěte,
- zprostředkovat dítěti spojení s různými organizacemi, které mohou dítěti poskytnout pomoc a služby
- dle potřeby dítě zastupovat,
- zajistit možnosti kontaktu s rodinnými příslušníky, popř. možnosti pro sloučení rodiny
- pomáhat dítěti udržet kontakt s rodinou.

K zajištění potřebné péče a ochrany nezletilých bez doprovodu je třeba ustanovit dítěti opatrovníka nebo poradce do jednoho měsíce od doby, kdy jsou příslušné orgány na dítě upozorněny. Osoby, které tuto odpovědnost převezmou, mohou mít různou odbornost. K tomu, aby opatrovník/poradce mohl svoji funkci zodpovědně vykonávat, by však měl mít odbornou znalost v oblasti péče o děti a pochopení pro kulturní a další specifické potřeby nezletilých bez doprovodu. Opatrovníci by proto měli absolvovat školení a získat odpovídající profesionální podporu. Zároveň by měli být prověřeni policií.

- CRC, čl. 12
- CRC, čl. 18(2): Státy budou pomáhat opatrovníkovi ve výkonu jeho zodpovědnosti v oblasti péče o dítě.
- CRC, čl. 20(1): Děti, které jsou odloučeny od svých rodin, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc.
- CRC, čl. 20(3): Péče poskytovaná dětem připraveným o rodinu bere ohled na jejich etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.
- Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, odst. 4(vi)
- ECRE (Děti): odst. 16-18
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 19(1): Členské státy přijmou v co nejkratší době opatření k zajištění potřebného zastoupení nezletilých osob bez doprovodu; zastoupení dítěte převezme zákonný poručník nebo v případě potřeby organizace pověřená péčí o nezletilé osoby a jejich blaho či jiný vhodný subjekt. Příslušné orgány provádějí pravidelná hodnocení situace těchto nezletilých osob.

- Rezoluce EU, čl. 3(4 a 5): Členské státy zajistí v nejkratší možné lhůtě právního zástupce nebo zastoupení organizací pověřenou péčí o nezletilé, nebo jiné potřebné zastoupení. Zástupce zaručí řádné plnění potřeb nezletilého (např. právních, sociálních, zdravotních nebo psychologických).
- Haagská úmluva, 1993
- Haagská úmluva, 1996, čl. 3: Státy, kde mají nezletilí bez doprovodu obvyklé místo trvalého pobytu, mohou podniknout ochranná opatření včetně ustanovení opatrovníka nebo odpovídající instituce.
- Haagská úmluva, 1996, čl. 6: Úmluva se týká nezletilých bez doprovodu, kteří jsou uprchlíky nebo jsou mezinárodně vysídleni vzhledem k nepokojům v zemi původu.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.7
- Příručka UNHCR, odst. 214
- UNHCR-AP, část III, cíl 1(9): Státy, UNHCR, nevládní organizace a další partneři by se měli zabývat potřebami nezletilých bez doprovodu, včetně jejich dočasného umístění v pěstounských rodinách nebo ustanovení státních či nestátních opatrovníků, a sledování těchto opatření.

7. Registrace a dokumentace

Propracovaný způsob registrace a dokumentace je nezbytný pro zajištění dlouhodobých zájmů dítěte. U nezletilých bez doprovodu by měla být využita tzv. dvoukolejná procedura. Cizinecká i pohraniční policie by měla pohovor omezit pouze na zjištění základních informací týkajících se totožnosti dítěte. Pohovory s imigračními úředníky by vždy měly probíhat za přítomnosti právního poradce, opatrovníka nebo jiné pověřené osoby.

Podrobnější sociální historii (viz příloha I) by měl vypracovat kompetentní úřad zabývající se péčí o děti nebo organizace pověřená péčí o dítě. Všichni, kteří v jakékoli fázi vedou s dítětem pohovor, by měli absolvovat odpovídající výcvik nebo školení, zaměřené na specifika vedení pohovorů s nezletilými bez doprovodu.

- CRC, čl.8
- Rezoluce EU, čl. 3(1)
- Pravidla UNHCR, odst. 5.6. a 5.8-5.10

8. Určování věku

Určování věku zahrnuje fyzické, vývojové, psychologické a kulturní faktory. Pokud je nezbytné přistoupit k určení věku, je třeba, aby jím byl pověřen nezávislý odborník s odpovídajícími znalostmi o etnickém a kulturním zázemí dítěte. Vyšetření by nikdy nemělo být nucené nebo nevhodné s ohledem na kulturní zvyklosti dítěte. Zejména je třeba dbát, aby vyšetření bralo ohled na pohlaví nezletilého.

V případě pochyb je třeba předpokládat, že osoba, která tvrdí, že je mladší 18 let, dítětem skutečně je a bude s ní tak zacházeno.

Je důležité připomenout, že určení věku není exaktní vědou a často při něm dochází k významným odchylkám. V případě pochyb je tedy třeba rozhodnout ve prospěch osoby, jejíž věk se určuje.

- Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1951, čl. 31: Žadatelé o azyl nebudou trestáni za nelegální přechod hranice, pokud prokáží, že tak činili z oprávněných důvodů.
- ECRE (Děti), odst. 9

- Rezoluce EU, čl. 4(3): Posouzení věku by mělo proběhnout objektivně. Pro takové účely mohou členské státy nechat kvalifikovaný zdravotnický personál provést lékařské určení věku, a to za souhlasu nezletilého, konkrétně jmenovaného dospělého zástupce nebo organizace.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.11
- Příručka UNHCR, odst. 196-197

9. Svoboda pohybu

Nezletilí bez doprovodu by nikdy neměli být zadrženi z důvodu, který souvisí s jejich imigračním právním postavením. Takovým zadržením se rozumí zajištění na hranici nebo např. v tranzitní zóně, v detenčních zařízeních, v policejních celách, v zařízení pro výkon vazby či trestu nebo jiném zařízení zřízeném za účelem omezení svobody dětí či mladistvých.

- CRC, čl. 37(a): Žádné dítě nebude podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.
- CRC, čl. 37(b)
- ECHR, čl. 3
- ECHR, čl. 5: Každý má právo na svobodu a ochranu osobnosti.
- ECRE (Děti), odst. 20
- Rezoluce EU, čl. 2(3): Nezletilým bez doprovodu, kteří musejí zůstat na hranicích až do vydání rozhodnutí o povolení k vstupu nebo o jejich návratu, bude poskytnuta veškerá materiální pomoc a péče.
- ICCPR, čl. 7: Nikdo nebude podroben mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.
- ICCPR, čl. 9: Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen.
- ICRMW, čl. 16(4): Migrující pracovníci a jejich rodiny nesmí být jednotlivě nebo hromadně svévolně zatčeni nebo zadrženi.
- Pravidla OSN o ochraně mladistvých zbavených svobody
- UNHCR-AP, část III, cíl 1(9)
- Pravidla UNHCR, odst. 7.6. a 7.7

10. Právo na účast

Kdykoli se přijímají rozhodnutí týkající se nezletilých bez doprovodu, je nutné zjistit a zohlednit jejich názory a přání. V závislosti na věku a vyspělosti dítěte je třeba zajistit účast dítěte při volbě opatření. Nezletilí bez doprovodu mají právo být vyslyšeni osobně nebo prostřednictvím svého zákonného zástupce, popř. opatrovníka nebo poradce při všech právních procedurách.

Nezletilí bez doprovodu by měli mít možnost a maximální podporu proto, aby sdělili svůj názor, obavy a stížnosti týkající se péče a opatrovnictví, vzdělávání, zdravotní péče a právního zastoupení.

- CRC, čl. 12
- CRC, čl. 25: Děti umístěné do pečovatelského zařízení mají právo na pravidelné hodnocení okolností spojených s jejich umístěním.
- ECRE (Děti), odst. 25 a 26
- UNHCR-AP, část III, cíl 6(2)
- Pravidla UNHCR, odst. 5.14 a 5.15

11. Dočasná péče – zdraví, výchova a vzdělání

11.1. Dočasná péče

Nezletilí bez doprovodu by měli být bezprostředně po příchodu do země nebo po zjištění, že jsou bez doprovodu, umístěni do zařízení s potřebnou péčí. Zřizovatelé těchto zařízení by měli důkladně zjistit jejich potřeby, přičemž se doporučuje, aby se režim dítěte měnil minimálně. Pravidelně by měly probíhat kontroly přijatých opatření. Sourozenci by měli být umístěni společně, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. Pokud děti žijí s příbuznými, nebo jsou k nim umístěny, je třeba přezkoumat schopnost těchto rodinných příslušníků zajistit odpovídající péči a tito příbuzní by měli projít policejní prověrkou. Nezletilí bez doprovodu starší 16 let by neměli být vnímáni jako *de facto* dospělí a neměli by být ponecháni bez podpory a pomoci dospělých. Stejně tak by neměli být umísťováni samostatně (jako dospělí) v ubytovnách nebo přijímacích a pobytových střediscích.

At' jsou nezletilí bez doprovodu umístěni v zařízeních ústavní výchovy nebo v jiném ubytovacím zařízení, měli by péči o ně vždy zajišťovat odborníci, kteří jsou seznámeni s jejich kulturními, jazykovými a náboženskými zvyklostmi a kteří znají problematiku dětí – cizinců a dětí, žádajících o udělení azylu. Pracovníci pověřeni péčí o nezletilé bez doprovodu by si měli uvědomovat, že děti mají právo na soukromí a na zachování důvěrného vztahu se svým opatrovníkem a/nebo právním zástupcem nebo jiným poradcem.

Pracovníci pověřeni péčí o dítě by mu měli pomoci udržovat a rozvíjet vztahy s vlastní komunitou, pokud je to možné.

Děti, které se staly obětí obchodování s lidmi, by neměly být zadržovány v detenčních centrech, aby byly chráněny před těmi, kdo s nimi obchodovali. Ve spolupráci s úřady pověřenými péčí o děti je třeba vytvořit alternativní opatření, například bezpečné domovy. Z důvodu bezpečnosti a proto, aby se podobným problémům předešlo, je třeba, aby pracovníci přijímacích center a ubytovacích zařízení pověřeni péčí o dítě byli seznámeni s problémem obchodování s dětmi, dětské prostituce a dalších forem zneužívání či vykořisťování dětí.

- CRC, čl. 3(3) a 13
- CRC, čl. 14: Dítě má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.
- CRC, čl. 15: Dítě má právo na svobodu sdružování.
- CRC, čl. 16
- CRC, čl. 19: Smluvní státy učiní všechna potřebná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, trýzněním nebo vykořisťováním.
- CRC, čl. 20(1), 20(3) a 25
- CRC, čl. 26: Každé dítě má právo na výhody sociálního zabezpečení a sociálního pojištění.
- CRC, čl. 27: Každé dítě má právo na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.
- CRC, čl. 30, 34, 35 a 36
- ECHR, čl. 9: Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje i právo na změnu náboženského přesvědčení, víry, a svobodu buď jednotlivě nebo ve společenství a v soukromí nebo veřejně toto náboženství nebo víru projevat bohoslužbami, učením, vyznáváním a slavením.
- ECHR, čl. 10: Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu vlastního názoru a právo na získávání a poskytování informací a myšlenek bez zásahu veřejných orgánů bez ohledu na státní hranice.
- ECHR, čl. 11: Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a sdružování.

- ECRE (Děti), odst. 12 a 19
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl: čl. 19(2): Sourozenci mají pokud možno zůstat spolu, přičemž se přihlíží k nejlepšímu zájmu dotyčné nezletilé osoby, a zejména k jejímu věku a stupni zralosti. Změny místa pobytu nezletilých osob bez doprovodu musí být omezeny na minimum.
- Rezoluce EU, čl. 3(2, 4, 5) a 4(4): Bez ohledu na právní postavení mají nezletilí bez doprovodu právo na nezbytnou ochranu a základní péči v souladu s ustanoveními národní legislativy. Členské státy by měly obvykle umístit nezletilé bez doprovodu v průběhu azylového řízení k dospělým příbuzným, do pěstounské rodiny, v přijímacích centrech se zvláštními podmínkami pro nezletilé, nebo v jiných ubytovacích zařízeních se zvláštními podmínkami pro nezletilé.
- ICCPR, čl. 18(1): Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.
- ICCPR, čl. 19
- ICCPR, čl. 21: Každý má právo na pokojné shromažďování.
- ICCPR, čl. 22: Každý má právo na svobodu sdružovat se s jinými.
- ICCPR, čl. 24(1)
- ICESCR, čl. 9: Státy uznávají právo každého na sociální zabezpečení, zahrnující v to právo na sociální pojištění.
- ICESCR, čl. 11(1): Státy uznávají právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň pro něj a jeho rodinu, zahrnující v to dostatečnou výživu, šatstvo, byt, a na neustálé zlepšování životních podmínek
- Pravidla UNHCR, odst. 7.1-7.5

11.2. Zdravotní péče

Nezletilí bez doprovodu mají mít přístup ke zdravotní péči za stejných podmínek jako děti, které jsou občany daného státu. Zvláštní pozornost by měla být věnována zdravotním potížím, které mohly vzniknout s souvislostí s dřívějším fyzickým nedostatkem nebo nemocemi, mentálním nebo fyzickým postižením, či psychickými dopady násilí, traumatu nebo ztráty, případně dopady rasismu a xenofobie, se kterými se děti mohly setkat již za hranicemi. Pro mnohé nezletilé bez doprovodu je přístup k příslušnému poradenství základním předpokladem zlepšení jejich celkového stavu.

- CRC, čl. 23: Duševně nebo tělesně postižené dítě má právo požívat plného a řádného života, má právo na zvláštní péči.
- CRC, čl. 24
- CRC, čl. 39: Smluvní státy učiní opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zneužití či vykořisťování.
- CAT, čl. 14: Oběť mučení má právo na nápravu a na spravedlivé a přiměřené odškodnění.
- ECRE (Děti), odst. 36
- ECRE (Integrace), odst. 120-133
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 13(2): Členské státy zajistí, aby žadatelům byly dány k dispozici materiální podmínky přijetí, které zajistí životní úroveň a prostředky odpovídající zdravotnímu stavu žadatelů o azyl. Členské státy dbají na to, aby tato odpovídající životní úroveň byla zajištěna i osobám se zvláštními potřebami.
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 17(1): Členské státy zohlední zvláštní situaci zranitelných osob, například nezletilých osob, nezletilých osob bez doprovodu.
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 18(2): Při provádění ustanovení týkajících se nezletilých osob se členské státy řídí v první řadě nejlepším zájmem dítěte.

- Rezoluce EU, čl. 3(7): Nezletilí bez doprovodu mají nárok na odpovídající lékařskou péči. Nezletilým, kteří trpěli jakoukoli formou zanedbání, vykořisťování, zneužívání, mučení nebo jinou formou nelidského nebo ponižujícího jednání nebo trestání nebo byli účastníky ozbrojeného konfliktu, by měla být poskytnuta zvláštní lékařská nebo jiná péče.
- ICESCR, čl. 12: Státy uznávají právo každého na nejvyšší možnou dosažitelnou úroveň fyzického a duševního zdraví.
- ICRMW, čl. 28: Migrující pracovníci a jejich rodiny mají právo na okamžitou lékařskou pomoc.
- Pravidla UNHCR, odst. 7.9-7.11

11.3. Vzdělávání, výuka a příprava na povolání

Nezletilí bez doprovodu by měli mít přístup ke vzdělání za stejných podmínek jako děti, které jsou občany daného státu. Je třeba, aby školy zaujaly k nezletilým bez doprovodu vstřícný a flexibilní přístup a poskytly jim pomoc při překonávání jazykových bariér. Pro zachování kulturní identity dítěte je třeba, aby dítě mělo přístup k výuce ve své mateřštině. Nezletilí bez doprovodu ve vyšší věkové kategorii by měli mít přístup i k dalšímu odbornému vzdělávání. Taková kvalifikace totiž zvyšuje šance na reintegraci dítěte v případě návratu do země původu.

- CRC, čl. 28: Dítě má právo na bezplatné a povinné základní vzdělání. Smluvní státy podněcují rozvoj různých forem středního vzdělání, činí je dostupné každému dítěti, zpřístupňují všem dětem informace a poradenskou službu v oblasti vzdělání a odborné přípravy k povolání.
- CRC, čl. 29(1c): Cílem vzdělávání je mj. posilování úcty ke kulturní identitě, jazyku a hodnotám dítěte.
- CRC, čl. 30
- CRC, čl. 32: Dítě má právo na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním nebezpečné práce.
- CDE, čl. 3: Státy podniknou okamžitá opatření k odstranění diskriminace ve vzdělání.
- CERD, čl. 5(e)(V)
- Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, odst. 6
- ECRE (Děti): odst. 37-39
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 10(1): Členské státy zaručí nezletilým žadatelům o azyl přístup ke vzdělávacímu systému za obdobných podmínek jako státním příslušníkům hostitelského členského státu. Členské státy však nesmějí odeprít přístup ke středoškolskému vzdělání pouze z toho důvodu, že nezletilá osoba dosáhla zletilosti.
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 10(2): Přístup ke vzdělávacímu systému musí být umožněn nejpozději do tří měsíců ode dne podání žádosti o azyl.
- Směrnice EU o přijímání žadatelů o azyl, čl. 10(3): Není-li přístup ke vzdělávacímu systému možný vzhledem ke zvláštní situaci nezletilé osoby, může jí členský stát nabídnout jiné formy výuky.
- Rezoluce EU, čl. 3(6): V případech, kdy je možné předpokládat, že nezletilý bez doprovodu ve školou povinném věku setrvá na místě delší dobu, měl by mít přístup ke vzdělávacímu systému za stejných podmínek jako občané daného státu.
- Evropská sociální charta, část I(7): Děti a mladé osoby mají právo na zvláštní ochranu před fyzickými a morálními riziky, kterým jsou vystaveni.
- Evropská sociální charta, část I(9): Každá osoba má právo na přiměřený přístup k poradenství při volbě povolání.

Vhodné postupy, 2004

- ICESCR, čl. 13(1): Vzdělání umožní všem osobám efektivní účast ve svobodné společnosti, napomáhá vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi rasovými, etnickými a náboženskými skupinami.
- ICRMW, čl. 43 a 45: Členové rodin migrujících pracovníků mají právo na stejné zacházení jako občané daného státu při přístupu ke vzdělání, odbornému poradenství a školení.
- UDHR, čl. 26: Každý má právo na vzdělání.
- UNHCR-AP, část III, cíl 6(2): Státy by měly základní a střední vzdělání uprchlíků považovat za důležité.
- Pravidla UNHCR, odst. 7.12-7.14

12. Azylové řízení nebo řízení o přiznání postavení uprchlíka

12.(a) Nezletilým bez doprovodu by bez ohledu na jejich věk nikdy neměl být odepřen vstup do řízení o udělení azylu. Jakmile je jejich žádost přijata, měla by být posouzena v řádném řízení, nikdy by neměla být posuzována v alternativním řízení včetně posuzování z hlediska „třetí bezpečné země“ (tj. z hlediska přípustnosti), jako „zjevně neodůvodněná“ (zrychlené řízení), z hlediska „bezpečné země původu“. Posouzení žádosti o udělení azylu by také nemělo být pozastaveno kvůli tomu, že dítě pochází ze „státu zmítaného válečným konfliktem nebo nepokojí“.

- CRC, čl. 22
- Úmluva o uprchlících, 1951: Čl. 1 Úmluvy nezmiňuje jakýkoli rozdíl vzhledem k věku. Postavení uprchlíka může být uděleno osobě jakéhokoli věku.
- Rada Evropské unie – Závěry o zemích, kde obecně nehrozí nebezpečí pronásledování, 1992
- Rada Evropské unie – Společné stanovisko k definici pojmu „uprchlík“, březen 1996
- Rada Evropské unie – Rezoluce o harmonizaci přístupu k třetím hostitelským zemím, 1992
- Rada Evropské unie – Rezoluce o zjevně nepodložených žádostech o azyl, 1992
- ECRE (Děti), odst. 22-23
- Rezoluce EU, čl. 4(1): Každý nezletilý bez doprovodu by měl mít právo požádat o azyl.
- Rezoluce EU o minimálních zárukách, odst. 26-27: Je třeba přijmout opatření, aby nezletilí bez doprovodu žádající o azyl byli zastupováni konkrétně jmenovaným dospělým nebo organizací. Během pohovorů smí být nezletilí bez doprovodu doprovázeni tímto dospělým nebo zástupcem dané organizace. Při prozkoumávání žádosti o poskytnutí azylu podané nezletilým bez doprovodu, je třeba vzít v úvahu jeho duševní vývoj a vyspělost.
- Protokol o právním postavení uprchlíků, 1967
- UDHR, čl. 14(1): Každý má právo v jiných zemích hledat a požívat tam azyl před pronásledováním.
- UNHCR-AP, část II, odst. 6: Státy, které jsou stranami Úmluvy o uprchlících z roku 1951 vyzývají všechny státy, aby přijaly opatření k posílení poskytování azylu se zvláštním přihlédnutím ke zranitelným osobám včetně žen a dětí.
- Pravidla UNHCR, odst. 4.1

12.(b) Ve všech stupních řízení o udělení azylu, včetně odvolací instance, by měl nezletilého bez doprovodu zastupovat právní zástupce, který bude dítěti při podávání žádosti o udělení azylu pomáhat. Právní zástupce by měl být dítěti pomoc poskytnut bezplatně a kromě zkušeností s řízením o udělení azylu být i specialistou v zastupování dětí a měl by být obeznámen se specifickými formami pronásledování dětí.

- CRC, čl. 12
- CRC, čl. 22
- ECRE (Děti), odst. 24
- Pravidla UNHCR, odst. 4.2 a 8.3

12.1 Minimální záruky v řízení

12.1.1 Rozhodnutí o žádosti dítěte o azyl by měl vydávat kompetentní orgán, který má zkušenosti s azylovým řízením a v záležitostech uprchlíků a s používáním všech právních nástrojů týkajících se práv dětí. Děti, jejichž žádost je v první instanci zamítnuta, by měly mít právo na odvolání. Lhůty k podání odvolání by měly být přiměřené.

Žádosti dětí by měly být identifikovány a vyřizovány přednostně, aby děti nečekaly na rozhodnutí dlouhou dobu.

- ECRE (Děti), odst. 22, 24 a 28
- Rezoluce EU, čl. 4(2): S ohledem na zvláštní potřeby nezletilých a jejich zranitelnou situaci by členské státy měly ke zpracovávání jejich žádostí o azyl přistupovat jako k urgentní záležitosti.
- Rezoluce EU o minimálních zárukách, 1995, odst. 26-27
- Pravidla UNHCR, odst. 8.1, 8.2 a 8.5

12.1.2 Zvláště v případech menších dětí nebo dětí s tělesným nebo duševním postižením je vhodné, aby nezávislý odborník posoudil schopnost dítěte vyjádřit se srozumitelně ke svému odůvodněnému strachu z pronásledování a také, aby identifikoval jakékoli potíže, které dítě může mít s popisováním bolestných zážitků nebo uváděním citlivých informací.

- Rezoluce EU o minimálních zárukách, odst. 27
- ECRE (Děti), odst.27
- Příručka UNHCR, odst. 214

12.1.3 V případě, kdy je nebytné vést s dítětem pohovor, měl by se takový pohovor odehrávat v přátelské atmosféře (přestávky, vytvoření prostředí, které dítě zbaví strachu) a měl by jej vést pracovník, který absolvoval výcvik o vedení pohovoru s dítětem.

Dítě by měl u každého pohovoru doprovázet jeho právní zástupce a v případě, že si dítě přeje přítomnost dalšího dospělého (sociálního pracovníka, příbuzného, opatrovníka atd.), měla by být jeho přítomnost u pohovoru umožněna. Nezletilí bez doprovodu by měli mít možnost podat výpověď prostřednictvím nejrůznějších způsobů, mezi které patří ústní výpověď, kreslení a psaní, pohovory s nezávislými odborníky nahrávané na video a výpověď prostřednictvím video kanálu.

- CRC, čl. 3.3
- Doporučení Rady Evropy o letištích, odst. 10, ii.b
- ECRE (Děti), odst. 26-27
- Rezoluce EU, čl. 4(5)
- Pravidla UNHCR, odst. 4.2 a 8.4

12.2 Kritéria pro posouzení žádosti dítěte o azyl

12.2.1 Definice uprchlíka je uplatnitelná bez ohledu na věk. Při hledání dlouhodobých řešení je třeba velkou pozornost věnovat vyvážení principů jednoty rodiny a principu hovořícího o tom, že primárním je nejlepší zájem dítěte. Orgány by měly zohlednit Příručku UNHCR, Pravidla týkající se ochrany a péče o děti-uprchlíky a Pravidla z roku 1997, a zejména následující faktory:

- věk a vyspělost dítěte a fázi jeho vývoje,
- možnost, že děti mohou své obavy vyjadřovat jinak než dospělí,
- pravděpodobnost, že děti budou mít omezené vědomosti o podmínkách v zemi původu,
- existence specifických forem porušování lidských práv ve vztahu k dětem, jakými například jsou: nábor dětí do armády, obchodování s dětmi za účelem prostituce, sexuální zneužívání, zohavování pohlavních orgánů u dívek a nucená práce,
- situace rodiny dítěte v zemi původu a – pokud je známo – přání rodičů odeslat dítě ze země, aby je chránili,
- fakt, že některé negativní skutky mohou být ve vztahu k dospělým považovány za obtěžování nebo diskriminaci, ale ve vztahu k dětem mohou znamenat pronásledování,
- proto může být při posuzování jejich žádosti nutné věnovat větší pozornost určitým objektivním faktorům a na základě těchto faktorů stanovit, zda je u dítěte možné předpokládat, že má opodstatněnou obavu z pronásledování.

- CRC, čl. 3, 12, 22, 32, 34, 35, 36 a 37
- CRC, čl. 38: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna proveditelná opatření k zabezpečení toho, aby se osoby, které nedosáhly věku patnácti let, přímo neúčastnily bojových akcí.
- Protokol 1
- Protokol 2
- CAT, čl. 1: Výraz „mučení“ znamená jakékoli jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba, nebo z něhož jsou podezřelí nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným činitelem nebo jinou osobou jednajícím z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem.
- ECHR, čl. 4(1) a 4(2)
- Rezoluce EU, čl. 4(6): Při posuzování žádosti nezletilého bez doprovodu o azyl, je třeba vzít v úvahu též věk nezletilého, jeho vyspělost a duševní vyspělost a také to, že může mít omezené vědomosti o podmínkách v zemi původu.
- ICCPR, čl. 8
- ICESCR, čl. 10(3)
- ILO C182, čl. 3
- I. dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů:
Čl. 77(2): Strany v konfliktu učiní veškerá možná opatření, aby se děti, které nedosáhly věku 14 let, přímo neúčastnily nepřátelských akcí.
- II. dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter

Čl. 4(3): Děti mladší 15 let nesmějí být verbovány do armády a nesmějí se zúčastnit nepřátelských akcí.

- Protokol o obchodování s lidmi
- Děti-uprchlíci: Pravidla týkající se ochrany a péče, kapitola 8 a 9
- RSICC, čl. 8(2)(b)(xxv) a (e)(vii): Povolávání a nábor dětí mladších patnácti let do národních ozbrojených sil, ozbrojených sil nebo skupin nebo jejich využívání k účasti v nepřátelských akcích představuje válečný zločin.
- UNHCR-AP, část III, cíl 1(2): Státy a UNHCR by měly spolupracovat při zajišťování toho, aby odpovědné orgány zohlednily pohlaví a věk, včetně forem pronásledování, které jsou spojeny se specifickými faktory týkajícími se pohlaví a věku.
- Pravidla UNHCR, odst. 8.6-8.10, 9.7 a 10.4
- Příručka UNHCR, odst. 203 a 213-219

12.2.2 Nezletilí bez doprovodu, kteří během azylového řízení dosáhnou plnoletosti (v angličtině jsou někdy označovány jako „aged-out“ („odrostlé“)), i nadále teží ze stejných zvláštních postupů jako děti do 18 let věku. Z téhož důvodu je vhodné, aby příslušné orgány rozhodovaly o žádostech nezletilých bez doprovodu bezodkladně a minimalizovaly tak riziko, že žadatel během řízení dosáhne zletilosti.

- ECRE (Děti), odst. 30
- Pravidla UNHCR, odst. 5.4 a 10.1

13. Trvalá nebo dlouhodobá řešení

13.1 Setrvání v hostitelské zemi/zemi, která poskytla azyl

Nezletilému bez doprovodu lze udělit povolení k pobytu v hostitelské zemi, pokud platí jedna nebo více z následujících podmínek:

- dítěti bylo přiznáno postavení uprchlíka nebo postavení osoby potřebující ochranu, případně získalo azyl,
- dítě získalo status „de facto“ nebo dítě získalo povolení zůstat v zemi z humanitárních nebo jiných důvodů hodných zřetele, protože se nemůže bezpečně vrátit do země původu např. z důvodu ozbrojeného konfliktu, protože se nepodařilo navázat spojení s rodiči dítěte a v zemi původu není nikdo, kdo by dítěti mohl poskytnout odpovídající péči, případně ze zdravotních důvodů,
- dítě je obětí obchodu s lidmi a nemůže se bezpečně vrátit do země původu,
- z hlediska nejlepšího zájmu dítěte je setrvání dítěte na území daného státu nejvhodnějším řešením.

- CRC, čl. 3
- ECRE (Děti), odst. 42
- Rezoluce EU, čl. 5(2): Dokud není možný návrat, členská země by měla nezletilému umožnit zůstat.
- Protokol o obchodování s lidmi, čl. 7
- Děti-uprchlíci: Pravidla týkající se ochrany a péče
- Pravidla UNHCR, odst. 9.1 a 9.4

13.2 Sloučení rodiny

Nezletilí bez doprovodu žádající o azyl nebo jinak se nacházející v evropských zemích mají někdy člena(y) rodiny v jiných evropských státech. Evropské státy by měly kladně a aktivně přistupovat ke sloučení rodiny dítěte v té zemi, která bude vhodná, s ohledem na nejlepší zájem dítěte v souladu s opatřeními stanovenými v odstavci 13.6.

V jakékoli situaci týkající se nezletilého bez doprovodu by evropské státy vždy měly umožnit sloučení rodiny v zemi, kde dítě žije, pokud je to v jeho nejlepším zájmu.

V případě, že má nezletilý bez doprovodu člena rodiny v třetí zemi, a jak dítě, tak i tento rodinný příslušník chtějí rodinu sloučit v této zemi, měl by orgán dohlížející na situaci dítěte povést pečlivé prozkoumání vhodnosti toho, aby tento člen rodiny poskytoval dítěti péči.

- CRC, čl. 10(1)
- Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, odst. 7(vii-ix)
- Dublin II, čl. 15(3): Jestliže je žadatel o azyl nezletilým bez doprovodu, který má příbuzného či příbuzné, kteří se o něho mohou postarat, v jiném členském státě, spojí členské státy nezletilého pokud možno s jeho příbuzným či příbuznými, pokud to není v rozporu s nejlepším zájmem nezletilého.
- ECHR, čl. 8.1
- ECRE (Děti), odst. 32, 34 a 35
- ECRE (Integrace), odst. 139

- Směrnice EU o sloučení rodiny, čl. 10.3(a): Je-li uprchlíkem nezletilý bez doprovodu, členské státy povolí vstup a pobyt za účelem sloučení rodiny jeho nejbližším příbuzným v přímé vzestupné linii.
- Rezoluce EU, čl. 5(3a): Odpovědné orgány by měly spolupracovat při slučování nezletilých bez doprovodu s dalšími členy rodiny buď v zemi původu nezletilého nebo v zemi pobytu těchto rodinných příslušníků.
- Rezoluce EU o harmonizaci národních politik týkajících se slučování rodin, 3. června 1993
- ICCPR, čl. 23(1)
- ICRMW, čl. 44(1)
- UNHCR-AP, část III, cíl 1(2): Státy by měly zavést nebo posílit pojistky v řízení o přiznání postavení uprchlíka vztahující se k pohlaví a věku žadatele s řádným přihlédnutím k principu jednoty rodiny.
- Pravidla UNHCR, odst. 5.5, 10.5 a 10.11

13.3 Integrace

13.3.1 Jakmile je nezletilému bez doprovodu povolen pobyt v hostitelské zemi, příslušné orgány sociální péče by měly pečlivě vyhodnotit jeho situaci (příčemž zohlední jeho věk, pohlaví, dosud poskytovanou/neposkytovanou péči, tělesné a duševní zdraví, vzdělání, situaci rodiny v zemi původu). Po konzultaci s dítětem je vhodné, aby mu byla dlouhodobě zajištěna odpovídající péče. To může samozřejmě znamenat, že dítě nadále setrvá v zařízení nebo náhradní rodině, ve které bylo dosud umístěno. Obecně se však doporučuje, aby děti mladší 15 nebo 16 let byly svěřeny do náhradní péče rodiny stejného kulturního původu. Starší děti mohou upřednostnit malé skupiny či v nich dobře prospívat, neboť navozují pocit domácího prostředí. V takovém případě by měla být zajištěna péče (forma dozoru) vyškolenými pracovníky, kteří znají kulturní potřeby nezletilých bez doprovodu.

Základním pravidlem je, že sourozenci by měli být vždy umístováni společně, pokud si nepřejí jiné uspořádání nebo to není v jejich nejlepším zájmu. Pokud skupina sourozenců žije samostatně, měla by být nejstaršímu z nich, který je za mladší sourozence odpovědný, poskytnuta zvláštní podpory a pomoc.

Nezletilým bez doprovodu, kteří dosáhli plnoletosti, by měla být zajištěna další forma pomoci prostřednictvím programů „následné péče“ v době, kdy se učí žít samostatně.

- CRC, čl. 13, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 26 a 27
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 21: Zajištění bydlení pro uznané uprchlíky
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 23: Poskytnutí „veřejné podpory“ uznaným uprchlíkům
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 24: Pracovní podmínky a sociální zabezpečení pro uznané uprchlíky
- ECRE (Děti), odst. 19
- Rezoluce EU, čl. 4(7): Jakmile je nezletilému bez doprovodu uděleno postavení uprchlíka nebo jiné trvalé povolení k pobytu, mělo by mu být zajištěno dlouhodobé ubytování.
- Pravidla UNHCR, odst. 10.2-10.3 a 10.6-10.9

13.3.2 Práva nezletilých bez doprovodu na vzdělání a výuku, zdravotní péči, pomoc při překonávání jazykové bariéry (viz též odstavec 11.3) a zaměstnání budou uplatňována stejně jako v případě dětí, které jsou občany daného státu, a v souladu s platnými zákony daného státu.

K nezletilým bez doprovodu, kteří do hostitelské země přišli před dosažením plnoletosti a kterým bylo umožněno zůstat z humanitárních důvodů, nebo kteří získali jakýkoli jiný typ dočasného právního postavení, jež vypršelo při dosažení 18 let věku, by mělo být při dosažení plnoletosti přistupováno s velkorysostí a mělo by být plně zohledněno jejich zranitelné postavení. Mělo by jim být umožněno nadále zůstat v hostitelské zemi.

- CRC, čl. 2, 3, 23, 24, 28, 29(1c) a 30
- CRC, čl. 31: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti; státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.
- CRC, čl. 39
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 22: Právo na vzdělání pro uznané uprchlíky
- ECRE (Děti), odst. 36-41
- ECRE (Integrace), odst. 103-107
- Pravidla UNHCR, odst. 10.10

13.4 Osvojení

Osvojení je velmi zřídka, pokud vůbec, dobrým řešením pro nezletilé bez doprovodu. Před tím, než se o osvojení začne uvažovat jako o možném nebo vhodném řešení, je nezbytně nutné, aby příslušné orgány zevrubně prozkoumaly situaci rodiny dítěte v zemi původu. Jasná ustanovení k této otázce jsou v doporučeních Haagské konference o mezinárodním právu soukromém.

- CRC, čl. 21: Závazky smluvních států v otázkách mezinárodních adopcí
- Haagská úmluva, 1993
- Doporučení týkající se využití Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení v případech dětí-uprchlíků nebo jiných dětí, které se nacházejí mimo území země původu, říjen 1994
- Pravidla UNHCR, odst. 10.4 a 10.8

13.5 Totožnost a státní příslušnost

Nezletilým bez doprovodu, kteří nemají státní příslušnost, je nutno pomáhat při získání státního občanství.

- CRC, čl. 7(1): Děti mají právo na státní příslušnost.
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 27 a 28: Smluvní státy vystaví uznaným uprchlíkům osobní doklad a cestovní doklady.
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 34: Smluvní státy se zavazují co nejvíce usnadňovat uprchlíkům naturalizaci.
- Úmluva týkající se právního postavení osob bez státní příslušnosti, 1954, čl. 32: Státy pomohou při naturalizaci osob bez státní příslušnosti.
- CRS
- ICCPR, čl. 24(3): Každé dítě má právo na státní příslušnost.

13.6 Návrat do země původu

13.6.1 Jedná se o složitou oblast, kde je pro realizaci vhodného řešení třeba podrobných informací. Nezletilý bez doprovodu by měl být navrácen pouze v případě, že návrat je v nejlepším zájmu dítěte. Veškeré další ohledy, jako například boj s ilegální migrací, by měly být druhotné.

V ideálním případě je sloučení rodiny nebo návrat proveden na základě dobrovolného rozhodnutí dítěte. Dítě by mělo být o všem plně informováno a jeho názory by měly být ve všech fázích procesu zohledněny. Důležitými faktory, které je třeba v tomto procesu zohlednit, jsou délka pobytu dítěte mimo zemi původu a také věk dítěte.

- CRC, čl. 3
- Protokol o obchodování s lidmi, Definice, čl. 8: Státy umožní repatriaci obětí obchodu s lidmi.
- Děti-uprchlíci: Pravidla týkající se ochrany a péče, UNHCR, 1994, str. 138-144
- Pravidla UNHCR, odst. 9.4 a 10-12

13.6.2 Dříve, než se nezletilý bez doprovodu vrátí do země původu, je třeba zajistit následující:

- pečlivé ověření toho, zda je návrat dítěte do země původu bezpečný, včetně zvážení rizika pronásledování, zapojení do ozbrojeného konfliktu, násilí či zneužívání a možného vykořisťování
- osoba zajišťující péči o dítě a opatrovník/poradce dítěte v hostitelské zemi souhlasí s tím, že návrat dítěte domů je v nejlepším zájmu dítěte,
- pečlivé ověření situace rodiny dítěte v zemi původu. Je třeba prověřit schopnost rodiny dítěte (rodičů nebo jiných členů rodiny) zajistit odpovídající péči,
- pečlivé ověření přístupu ke stravování, bydlení, zdravotní péči, vzdělání, přípravě na povolání a pracovním příležitostem v zemi původu,
- výše uvedené informace by měla zjišťovat a posuzovat nezávislá a odborná organizace (tj. organizace nezávislá na orgánu, který provedl původní posouzení žádosti dítěte o udělení postavení uprchlíka nebo jinou jeho žádost). Posouzení by mělo být objektivní, nepolitické a mělo by se vždy řídit nejlepšími zájmy dítěte,
- připravenost rodičů dítěte, jiných příbuzných nebo jiných zástupců dítěte, popř. zodpovědných státních orgánů okamžitě poskytnout dlouhodobou pomoc dítěti, které se vrátí do země původu. Názory rodiny na návrat dítěte by měly být zjištěny a zohledněny,
- dítě je ve všech fázích procesu plně informováno a je mu poskytnuta odpovídající podpora a poradenství, i názory dítěte na návrat by měly být zohledněny, v souladu s jeho věkem a vyspělostí,
- před návratem je zprostředkovan kontakt mezi dítětem a jeho rodinou,
- během návratu je dítě doprovázeno,
- po návratu by situaci dítěte měl účinně sledovat příslušný orgán nebo organizace.

Dětské oběti obchodu s lidmi by nikdy neměly být navraceny do země původu bez důsledného posouzení jejich rodinného zázemí a zvážení potenciálního rizika odplaty nebo opětovného vystavení obchodu s lidmi, tak aby bylo zajištěno, že se dítě vrací do bezpečného prostředí.

Nezletilí bez doprovodu, kteří do hostitelské země přišli před dosažením 18 let věku a kterým zde nebylo umožněno zůstat, by měli být pokládáni za zranitelné a podmínky nutné k úspěšné reintegraci v zemi původu by s nimi měly být konzultovány.

- CRC, čl. 3
- CRC, čl. 5: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo členů širší rodiny právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování.
- CRC, čl. 6, 12, 19, 20, 24, 27, 28, 34, 35, 36, 37(a), 38 a 39
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 32(1): Smluvní státy nesmí vyhostit uprchlíka zákonně se nacházejícího na jejich území.
- Úmluva o uprchlících, 1951, čl. 33
- CAT, čl. 3
- Doporučení Rady Evropy o vyhoštění, odst. 13.v.h.: S nezletilými bez doprovodu musí být nakládáno v souladu s jejich věkem a musí být okamžitě svěřeni soudci pro nezletilé a mít přístup k nezávislým právním konzultacím a zastupování.
- Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, čl. 7, x
- ECRE (Děti), odst. 33 a 42
- Rezoluce EU, čl. 5
- UNHCR-AP, část III, cíl 2(7): Státy by ve spolupráci s příslušnými mezivládními organizacemi měly vypracovat strategie pro podporu návratu a readmisi osob, které nepotřebují mezinárodní ochranu, při dodržení principů lidskosti a v plném souladu s jejich lidskými právy a důstojností, bez toho, aby byla použita přílišná míra síly, a v případě dětí i s řádným přihlédnutím k jejich nejlepším zájmům.
- Pravidla UNHCR, odst. 9.4, 9.5, 10.5, 10.12-10.14

PŘÍLOHA I

SOCIÁLNÍ HISTORIE

V souladu s odstavcem C7 této příručky by měly orgány zajišťující péči o dítě zjistit následující informace:

1. Údaje o rodině (at' již v zemi původu nebo jinde)
  2. Informace o dalších osobách, které nejsou členy rodiny a které jsou pro dítě důležité
  3. Okolnosti, za nichž bylo dítě nalezeno/ zjištěno jako nezletilé bez doprovodu
  4. Informace o způsobu, jakým bylo dítě od rodiny odloučeno
  5. Informace o životě dítěte před odloučením od rodiny a době po odloučení
  6. Fyzický a zdravotní stav dítěte, předchozí zdravotní anamnéza
  7. Vzdělání dítěte (formální a neformální)
  8. Péče poskytovaná dítěti v současné době
  9. Přání a plány dítěte do budoucna
  10. Předběžné posouzení duševního stavu dítěte, jeho emoční vyzrállost a celková vyspělost
  11. Určení věku
- (Pravidla UNHCR, odst. 5.9)

PŘÍLOHA II

MEZINÁRODNÍ A REGIONÁLNÍ ZÁKONY, POLITIKY A PRAVIDLA

1. Mezinárodní nástroje týkající se práv a ochrany dětí

- Úmluva o pravomoci a použitelném právu při ochraně nezletilých, 1961
- Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, 1980
- Haagská konference o mezinárodním právu soukromém
- Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí, 1996
- Haagská úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 1993
- Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce, C182, 1999
- Opční protokol k účasti dětí v ozbrojených konfliktech, 2000
- Opční protokol o obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii, 2000
- Doporučení týkající se využití Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení v případech dětí-uprchlíků nebo jiných dětí, které se nacházejí mimo území země původu, Haagská konference o mezinárodním právu soukromém, říjen 1994
- Úmluva OSN o právech dítěte, 1989
- Pravidla OSN týkající se ochrany mladistvých zbavených svobody, 1990
- Standardní minimální pravidla OSN pro výkon spravedlnosti na mladistvých (Pekingská pravidla), 1985

2. Mezinárodní právo

- Úmluva o odstranění diskriminace ve vzdělání, 1960
- Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání, 1984
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, 1979
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, 1965
- Úmluva o snižování počtu osob bez státní příslušnosti, 1961
- Úmluva týkající se právního postavení osob bez státní příslušnosti, 1954
- Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin, 1990
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966 (a Opční protokol)
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, 1966
- Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí nemezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I), 8. června 1977, čl. 77 a 78
- Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter (Protokol II), 8. června 1977, čl. 4
- Protokol o potírání pašování migrantů po zemi, vzdušnými prostředky a po moři, který doplňuje Úmluvu OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, 2000
- Protokol o právním postavení uprchlíků, 1967
- Protokol o potírání, potlačování a potrestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi, který doplňuje Úmluvu OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, 2000
- Římský statut Mezinárodního trestního soudu, 1998
- Úmluva OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, Palermo, 2000
- Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1951
- Všeobecná deklarace lidských práv, 1948

3. Evropské nástroje

- Evropská úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání, 1987
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (a Protokoly), 1950
- Evropská úmluva o osvojení dětí z 24. dubna 1967
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí z 25. ledna 1996
- Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství z 15. listopadu 1975
- Evropská úmluva o uznávání a vykonatelnosti rozhodnutí týkajících se opatrovnictví dětí a obnovování opatrovnictví dětí 20. května 1980
- Evropská sociální charta, 1961

4. Legislativa Evropské unie týkající se poskytování azylu a imigrace

- Charta základních práv Evropské unie, prosinec 2000
- Směrnice Rady 2001/40/ES o vzájemném uznávání rozhodnutí o vyhoštění státních příslušníků třetích zemí
- Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2000 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě masového přílivu vysídlených osob a o opatřeních na podporu rovnováhy úsilí vynaloženého členskými státy, které tyto osoby přijaly a nesly případné následky
- Směrnice Rady 2003/9/ES, kterou se stanovují minimální normy pro přijetí žadatelů o azyl
- Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na spojení rodiny
- Nařízení Rady (ES) č. 343/2003, kterým se stanovují kritéria a mechanismy pro určení členského státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v jednom z členských států (Dublin II)
- Nařízení Rady 2725/2000 ustavující EURODAC pro porovnání otisků prstů za účelem efektivní aplikace Dublinské úmluvy
- Sdělení Evropské komise o řízení vnějších hranic členských států EU, květen 2002
- Evropská úmluva o postupném rušení kontrol na společných hranicích, 1985 (Schengenská dohoda)
- Rámcové rozhodnutí o boji proti obchodování s lidmi, září 2002
- Plán boje s nelegální migrací a obchodováním s lidmi, Rada EU, červen 2002
- Schengenská prováděcí úmluva, 1990

5. Pravidla UNHCR a materiály Výkonného výboru UNHCR

- Pravidla pro přístupy a průběh řízení v záležitostech týkajících se nezletilých bez doprovodu, kteří žádají o azyl, 1997
- Příručka procedur a kritérií pro přiznání postavení uprchlíka, 1992
- Děti-uprchlíci: Pravidla týkající se ochrany a péče, 1994
- Přesídlování uprchlíků: Mezinárodní příručka pro přijímání a integraci, kapitola 3.3, Investice do budoucnosti: Děti-uprchlíci a mladí lidé-uprchlíci, 2002
- Agenda UNHCR pro ochranu, 2002
- Závěry Výkonného výboru UNHCR č. 47(1987) týkající se dětí-uprchlíků
- Závěry Výkonného výboru UNHCR č. 59(1989) týkající se dětí-uprchlíků
- Závěry Výkonného výboru UNHCR č. 84(1997) týkající se dětí-uprchlíků a mladistvých uprchlíků
- Závěry Výkonného výboru UNHCR č. 88(1999) týkající se ochrany rodin uprchlíků
- Pravidla UNHCR o exkluzi, 1996
- Práce s nezletilými bez doprovodu: Přístup založený na komunitě, 1996

6. Deklarace, rezoluce a pravidla OSN

- Deklarace o sociálních a právních principech spojených s ochranou a blahem dětí se zvláštním zřetelem k umístění do pěstounské péče a osvojování na národní a mezinárodní úrovni, 1986
- Deklarace lidských práv osob, které nejsou občany státu, ve kterém žijí, 1985
- Deklarace o právech příslušníků národnostních, etnických, náboženských a jazykových menšin, 1992
- Principy a pravidla doporučené UNHCHR pro lidská práva a obchodování s lidmi, E/2002/68/Příloha 1, 20. května 2002
- Rezoluce podkomise UNHCHR pro lidská práva 2002/51 o obchodu se ženami a dívkami

7. Rezoluce a doporučení Evropské unie

- Bruselská deklarace o prevenci a potírání obchodu s lidmi, Rada EU, 29. listopadu 2002, JAI 280, SOC 572
- Závěry o zemích, v nichž obecně neexistuje vážné nebezpečí perzekuce, Rada EU, 1992
- Závěry o přijímacích podmínkách žadatelů o azyl, Rada EU, září 2000
- Rozhodnutí Rady o monitorování implementace nástrojů schválených v souvislosti s azylem, Rada EU, červen 1997
- Společný postup Rady EU v boji proti obchodování s lidmi a sexuálnímu zneužívání dětí, únor 1997 (97/154/JHA)
- Společné stanovisko ze dne 4. března 1996 definované Radou na základě čl. K.3 Smlouvy o Evropské unii o harmonizaci užívání pojmu „uprchlík“ v čl. 1 Ženevské úmluvy ze dne 28. července 1951 týkající se postavení uprchlíků (96/196/JHA)
- Rezoluce Rady o sdílení břemene a o přijetí a pobytu odsunutých osob na dočasném základě, Rada EU, září 1995

Vhodné postupy, 2004

- Rezoluce o harmonizovaném přístupu k otázkám třetí bezpečné země, Rada EU, 1992
- Rezoluce o zjevně nepodložených žádostech o azyl, Rada EU, 1992
- Rezoluce Rady o minimálních zárukách pro azylové procedury, Rada EU, 1995
- Rezoluce EU o harmonizaci národních politik týkajících se slučování rodin, červen 1993
- Rezoluce Rady o nezletilých dětech bez doprovodu, které jsou státními příslušníky třetí země, Rada EU, červen 1997 (97/C221/03)

8. Rezoluce a doporučení Rady Evropy

- Doporučení Výboru ministrů č. R(91)11 o sexuálním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodování s dětmi a mladistvými
- Doporučení Výboru ministrů č. R(2000)11 o potírání obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování
- Závěrečná deklarace 7. konference ministrů odpovědných za záležitosti spojené s migrací, září 2002
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1237(1994) o situaci žadatelů o azyl, jejichž žádost o azyl byla odmítnuta
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1309(1996) o odborné přípravě pracovníků, kteří přijímají žadatele o azyl na státních hranicích
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1327(1997) o ochraně a prosazování lidských práv uprchlíků a žadatelů o azyl v Evropě
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1475(2000). Příjezd žadatelů o azyl na evropská letiště
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1547(2002) o procedurách vyhoštění v souladu s lidskými právy a jejich prosazování s ohledem na bezpečnost a důstojnost
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1577(2002), vytvoření charty nezákonné migrace
- Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1596(2003). Situace mladých migrantů v Evropě

9. Dokumenty OBSE

- Plán organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě o potírání obchodu s lidmi, Maastrichtská schůzka ministrů, 2003

10. Vyjádření Evropské rady pro uprchlíky a exulanty

- Evropská rada pro uprchlíky a exulanty: Vyjádření k problematice dětí-uprchlíků, 1996
- Evropská rada pro uprchlíky a exulanty: Vyjádření k problematice integrace uprchlíků v Evropě, prosinec 2002

PŘÍLOHA III

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie začíná Úmluvou o právech dítěte a doplňkovými protokoly, následují použité zkratky, doplněné o výtahy příslušných článků/odstavců nebo elektronickým odkazem na text.

CRC, Úmluva OSN o právech dítěte, 1989

Čl. 2(1): Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti nacházejícímu se pod jejich jurisdikcí bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců.

Čl. 2(2): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, učiní všechna potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestání, které vyplývají z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců anebo členů rodiny.

Čl. 3(1): Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

Čl. 3(3): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby instituce, služby a zařízení odpovědné za péči a ochranu dětí odpovídaly standardům stanoveným kompetentními úřady, zejména v oblastech bezpečnosti a ochrany zdraví, počtu a vhodnosti svého personálu, jakož i kompetentního dozoru.

Čl. 5: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místním obyčejem, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.

Čl. 6(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život.

Čl. 7(1): Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.

Čl. 8(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.

Čl. 8(2): Je-li dítě protizákonně částečně nebo zcela zbaveno své totožnosti, zabezpečí mu státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, potřebnou pomoc a ochranu pro její urychlené obnovení.

Čl. 9(3): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Jestliže oddělení dítěte od rodičů je důsledkem jakéhokoli postupu státu, který je smluvní stranou úmluvy, jako je vazba, uvěznění, vypovězení, deportace nebo smrt (včetně smrti, která nastala z jakékoli příčiny v době, kdy dotyčná osoba byla v opatrování státu) jednoho nebo obou rodičů dítěte, tento stát, který je smluvní stranou úmluvy, na požádání poskytne rodičům, dítěti, nebo případně jinému členu rodiny nezbytné informace o místě pobytu nepřítomného (nepřítomných) člena (členů) rodiny, ledaže by poskytnutí takové informace odporovalo zájmu dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, kromě toho zabezpečí, aby podání takové žádosti samo o sobě nemělo žádné nepříznivé důsledky pro dotčenou osobu (dotčené osoby).

Čl. 10(1): Za účelem spojení rodiny a v souladu se závazkem podle čl. 9 odst.1 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, posuzují žádosti dítěte nebo jeho rodičů o vstup na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo o jeho opuštění pozitivním, humánním urychleným způsobem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, dále zabezpečí, aby podání takové žádosti nemělo žádné nepříznivé důsledky pro žadatele nebo členy jeho rodiny.

Čl. 10(2): Dítě, jehož rodiče pobývají v různých státech, má až na výjimečné okolnosti právo udržovat pravidelné osobní kontakty a přímé styky s oběma rodiči. Za tímto účelem a v souladu se svým závazkem podle čl. 9 odst. 2 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte a jeho rodičů opustit kteroukoli zemi, svou vlastní, a vstoupit do své vlastní země. Právo opustit kteroukoli zemi podléhá pouze takovým omezením, která stanoví zákon

a která jsou nutná pro ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých a která jsou v souladu s ostatními právy uznanými v této úmluvě.

Čl. 12(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

Čl. 12(2): Za tímto účelem se dítěti zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zástupce anebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství.

Čl. 13(1): Dítě má právo na svobodu projevu; toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění nebo jakýmkoli jinými prostředky podle volby dítěte.

Čl. 13(2): Výkon tohoto práva může podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

(a) k respektování práv nebo pověstí jiných; nebo (b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky.

Čl. 14(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství.

Čl. 14(2): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají práva a povinnosti rodičů, a v odpovídajících případech zákonných zástupců, usměrňovat dítě při výkonu jeho práva způsobem, který odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem.

Čl. 14(3): Svoboda projevovat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předpisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.

Čl. 15(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na svobodu sdružování a svobodu pokojného shromažďování.

Čl. 15(2): Výkon těchto práv nesmí být žádným způsobem omezován s výjimkou těch omezení, jež stanoví zákon a jež jsou nutná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti nebo veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky či ochrany práv a svobod jiných.

Čl. 16(1): Žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence ani nezákonným útokům na svou čest a pověst.

Čl. 16(2): Dítě má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Čl. 17: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají důležitou funkci hromadných sdělovacích prostředků a zabezpečují dítěti přístup k informacím a materiálům z různých národních a mezinárodních zdrojů, zejména takovým, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálního, duchovního a mravního blaha dítěte a také jeho tělesného a duševního zdraví. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, povzbuzují:

(a) hromadné sdělovací prostředky k šíření informací a materiálů, které jsou pro dítě sociálně a kulturně prospěšné a které odpovídají duchu článku 29 této úmluvy; (b) mezinárodní spolupráci při tvorbě, výměně a rozšiřování takových informací a materiálů z různých kulturních, národních a mezinárodních zdrojů; (c) tvorbu a rozšiřování knih pro děti; (d) hromadné sdělovací prostředky k tomu, aby braly zvláštní ohled na jazykové potřeby dětí náležejících k menšinové skupině či domorodému obyvatelstvu; (e) tvorbu odpovídajících zásad ochrany dítěte před informacemi a materiály škodlivými pro jeho blaho, majíce na mysli ustanovení článků 13 a 18 úmluvy.

Čl. 18(2): Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb péče o děti.

Čl. 19(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

Čl. 19(2): Tato ochranná opatření zahrnují podle potřeby účinné postupy k vytvoření sociálních programů zaměřených na poskytnutí nezbytné podpory dítěti a těm, jimž je svěřeno, jakož i jiné formy prevence. Pro účely zjištění, oznámení, postoupení, vyšetřování, léčení a následné sledování výše uvedených případů špatného zacházení s dětmi zahrnují rovněž podle potřeby postupy pro zásahy soudních orgánů.

Čl. 20(1): Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.

Čl. 20(3): Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, institut „kafala“ podle islámského práva, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.

Čl. 21: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy a které uznávají a (nebo) povolují systém osvojení, zabezpečí, aby se v první řadě bral do úvahy zájem dítěte, a:

(a) zabezpečí, aby se osvojení dítěte povolovalo jen k tomu kompetentními orgány, které v souladu s příslušným zákonem a ve stanoveném řízení na základě všech odpovídajících a spolehlivých informací určí, že osvojení je přípustné z hlediska postavení dítěte ve vztahu k rodičům, příbuzným a zákonným zástupcům a že, vyžaduje-li se to, dotčené osoby daly vědomý souhlas k osvojení po takovém projednání, které se může ukázat nutným; (b) uznávají, že osvojení v cizí zemi lze považovat za náhradní způsob péče o dítě, pokud dítě nemůže být předáno do výchovy v zařízení péče o děti nebo rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu; (c) zabezpečí, aby dítě osvojené v jiné zemi využívalo stejných záruk a práv, která by platila v případě osvojení ve vlastní zemi; (d) činí všechna opatření potřebná k zajištění toho, aby osvojení v cizí zemi nevedlo k neoprávněnému finančnímu zisku zúčastněných osob; (e) podporují v nutných případech cíle tohoto článku uzavíráním dvoustranných nebo mnohostranných dohod nebo smluv a v jejich rámci usilují o to, aby umístění dítěte do péče v jiné zemi bylo uskutečňováno k tomu příslušnými úřady nebo orgány.

Čl. 22(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření potřebná k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je v souladu s platným mezinárodním nebo vnitrostátním právem a postupem považováno za uprchlíka, ať už je v doprovodu svých rodičů, jiných osob, anebo bez doprovodu, obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených touto úmluvou a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva a lidských práv, jichž jsou uvedené státy smluvními stranami.

Čl. 22(2): Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují, budou-li to považovat za potřebné, součinnost v úsilí Spojených národů a jiných příslušných mezivládních organizací nebo nevládních organizací spolupracujících se Spojenými národy k ochraně a pomoci takovému dítěti a k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte-uprchlíka s cílem získat informace potřebné k jeho opětovnému spojení s rodinou. Jestliže rodiče nebo jiné členy rodiny nelze nalézt, poskytuje se dítěti stejná ochrana jako každému jinému dítěti z jakéhokoli důvodu trvale nebo přechodně zbavenému své rodiny, jak je stanoveno touto úmluvou.

Čl. 23(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají, že duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.

Čl. 23(2): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo postiženého dítěte na zvláštní péči, v závislosti na rozsahu existujících zdrojů podporují a zabezpečují oprávněnému dítěti a osobám, které se o ně starají, požadovanou pomoc odpovídající stavu dítěte a situaci rodičů nebo jiných osob, které o dítě pečují.

Čl. 23(3): Uznávající zvláštní potřeby postiženého dítěte se pomoc v souladu s odstavcem 2 poskytuje podle možností bezplatně, s ohledem na finanční zdroje rodičů nebo jiných osob, které se o dítě starají, a je určena k zabezpečení účinného postupu postiženého dítěte ke vzdělání, profesionální přípravě, zdravotní péči, rehabilitační péči, přípravě pro zaměstnání a odpočinku, a to způsobem vedoucím k dosažení co největšího zapojení dítěte do společnosti a co nejvyššího stupně rozvoje jeho osobnosti, včetně jeho kulturního a duchovního rozvoje.

Čl. 23(4): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v duchu mezinárodní spolupráce podporují výměnu odpovídajících informací v oblasti preventivní zdravotní péče a medicínského, psychologického a funkčního léčení v případě postižených dětí, včetně rozšiřování a postupu k informacím týkajícím se metod rehabilitační výchovy a profesionální přípravy k tomu, aby státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, mohly zlepšovat své možnosti a znalosti a prohloubit tak své zkušenosti v těchto oblastech. V tomto směru se bere zvláštní ohled na potřeby rozvojových zemí.

Čl. 24(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na dosažení nejméně dosažitelné úrovně zdravotního stavu a na využívání léčebných a rehabilitačních zařízení. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, usilují o zabezpečení toho, aby žádné dítě nebylo zbaveno svého práva na přístup k takovým zdravotnickým službám.

Čl. 24(2): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, sledují plné uskutečňování tohoto práva a zejména činí potřebná opatření:

(a) ke snižování kojenecké a dětské úmrtnosti; (b) k zajištění nezbytné lékařské pomoci a zdravotní péče pro všechny děti s důrazem na rozvoj základní lékařské péče; (c) k potírání nemocí a podvýživy též v rámci základní lékařské péče, mimo jiného také využíváním snadno dostupné technologie a poskytováním dostatečně výživné stravy a čisté pitné vody, přičemž se bere ohled na nebezpečí a rizika znečištění životního prostředí; (d) k poskytnutí odpovídající péče matkám před porodem i po něm; (e) k zabezpečení toho, aby všechny složky společnosti, zejména rodiče a děti, byly informovány o zdraví a výživě dětí, přednostech kojení, hygieně, sanitárních podmínkách prostředí dětí i o předcházení nehodám; a aby měly přístup ke vzdělání a byly podporovány při využívání těchto základních znalostí; (f) k rozvoji osvěty a služeb v oblasti preventivní zdravotní péče, poradenské služby pro rodiče a výchovy k plánovanému rodičovství.

Čl. 24(3): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna účinná a nutná opatření k odstranění všech tradičních praktik škodících zdraví dětí.

Čl. 24(4): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují podporovat mezinárodní spolupráci pro postupné dosažení plného uskutečňování práva uznaného v tomto článku. V této souvislosti se bere zvláštní zřetel na potřeby rozvojových zemí.

Čl. 25: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte, které bylo svěřeno příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, na pravidelné hodnocení zacházení s dítětem a všech dalších okolností spojených s jeho umístěním.

Čl. 26(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na výhody sociálního zabezpečení včetně sociálního pojištění a činí nezbytná opatření k dosažení plného uskutečňování tohoto práva v souladu s vnitrostátním právem.

Čl. 26(2): Tyto výhody se podle situace poskytují s ohledem na zdroje a možnosti dítěte a osob, které se o ně starají, jakož i s ohledem na veškerá další hlediska, která jsou spojena se žádostí o poskytnutí těchto výhod podanou dítětem nebo ve prospěch dítěte.

Čl. 27(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo každého dítěte na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj.

Čl. 27(2): Rodič(e) nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.

Čl. 27(3): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, v souladu s podmínkami daného státu a v rámci svých možností činí potřebná opatření pro poskytování pomoci rodičům a jiným osobám, které se o dítě starají, k uskutečňování tohoto práva v případě potřeby poskytují materiální pomoc a podpůrné programy, zejména v oblasti zabezpečení potravin šatstva a bydlení.

Čl. 27(4): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k zabezpečení obnovy péče o dítě ze strany rodičů nebo jiných osob, které nesou za dítě finanční odpovědnost, ať už na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo v zahraničí. Zejména v těch případech, kdy osoby, které nesou za dítě finanční odpovědnost, žijí v jiném státě než dítě, státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují přístup k mezinárodním dohodám nebo uzavírání takových dohod a rovněž tak dosahují jiných odpovídajících dohod.

Čl. 28(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností zejména: (a) zavádějí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání; (b) podněcují rozvoj různých forem středního vzdělání zahrnujícího všeobecné a odborné vzdělání, činí je přijatelné a dostupné pro každé dítě a přijímají jiná odpovídající opatření, jako je zavádění bezplatného vzdělání a, v případě potřeby, poskytování finanční podpory; (c) zpřístupňují vyšší vzdělání všem na základě kapacitních možností a zajištěním všech odpovídajících opatření; (d) zpřístupňují všem dětem informace a poradenskou službu v oblasti vzdělání a odborné přípravy k povolání; (e) přijímají opatření k podpoře pravidelné školní docházky a ke snížení počtu těch, kteří školu nedokončí.

Čl. 28(2): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna opatření nezbytná k tomu, aby kázeň ve škole byla zajišťována způsobem slučitelným s lidskou důstojností dítěte a v souladu s touto úmluvou.

Čl. 28(3): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rozvíjejí a podporují mezinárodní spolupráci ve věcech týkajících se vzdělání, zejména s cílem přispět k odstranění nevědomosti a negramotnosti ve světě a s cílem usnadnit přístup k vědeckotechnickým poznatkům a moderním metodám výuky. V souvislosti s tím bude brán zvláštní ohled na rozvojové země.

Čl. 29(1c): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se shodují, že výchova dítěte má směřovat k: výchově zaměřené na posilování úcty k rodičům dítěte, ke své vlastní kultuře, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země trvalého pobytu, jakož i země jeho původu, a k jiným civilizacím.

Čl. 30: V těch státech, v nichž existují etnické, náboženské nebo jazykové menšiny nebo osoby domorodého původu, nesmí být dítěti náležejícímu k takové menšině nebo domorodému obyvatelstvu odíráno právo společně s příslušníky své skupiny užívat vlastní kultury, vyznávat a praktikovat své vlastní náboženství a používat svého vlastního jazyka.

Čl.31(1): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.

Čl. 31(2): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti v oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.

Čl. 32: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na ochranu před hospodářským vykořisťováním a před vykonáváním jakékoli práce, která může být pro něho nebezpečná nebo bránit jeho vzdělávání, nebo která by škodila zdraví dítěte nebo jeho tělesnému, duševnímu, duchovnímu, mravnímu nebo sociálnímu rozvoji.

Čl. 34: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. K zabezpečení tohoto závazku státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná mezinárodní opatření k zabránění: (a) svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti; (b) využívání dětí k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám za účelem finančního obohacování; (c) využívání dětí v pornografii a při výrobě pornografických materiálů za účelem finančního obohacování.

Čl. 35: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.

Čl. 36: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, chrání dítě před všemi ostatními formami vykořisťování, které jakýmkoli způsobem škodí blahu dítěte.

Čl.37(a): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí bez možnosti propuštění na svobodu.

Čl. 37(b): Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečí, aby žádné dítě nebylo nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření a na nejkratší nutnou dobu.

Čl. 38: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují uznávat a zabezpečovat dodržování norem mezinárodního humanitárního práva, které se na ně vztahují v případě ozbrojených konfliktů a které se dotýkají dítěte.

Čl. 39: Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Zotavení a reintegrace se uskutečňují v místě a prostředí podporujícím zdraví, sebeúctu a důstojnost dítěte.

Protokol 1 k Úmluvě OSN o právech dítěte, Opční protokol o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii, 2000

Čl. 3: Požaduje kriminalizaci sexuálního vykořisťování dětí a obchodu s dětmi za jakýmkoli účelem (transplantace orgánů, osvojení, prostituce, dětská práce).

Čl. 8(1): Státy přijmou příslušná opatření k ochraně nejlepších zájmů dětí, které jsou obětmi sexuálního vykořisťování a obchodu s lidmi.

Protokol 2 k Úmluvě OSN o právech dítěte, Opční protokol o účasti dětí v ozbrojených konfliktech, 2000

Odkaz: <http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm>

Odkaz CZ: http://europa.eu.int/comm/justice_home/fsj/civil/eurocivil/docs_04_cs.htm

CAT, Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání, 1984

Čl. 3: Žádný stát, který je smluvní stranou této Úmluvy, nevrátí osobu jinému státu, jsou-li vážné důvody se domnívat, že by jí v něm hrozilo nebezpečí mučení.

Odkaz CZ: <http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?ido=642&idj=1&amb=115>

CERD, Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, 1965

Odkaz: http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

Odkaz CZ: <http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?ido=642&idj=1&amb=115>

CRS, Úmluva o snižování počtu osob bez státní příslušnosti, 1961

Odkaz: <http://www.unhchr.md/article/convstateless61.htm>

Odkaz CZ: www.unhcr.cz

Děti-uprchlíci: Pravidla týkající se ochrany a péče, UNHCR, 1994

Odkaz: [http://www.separated-children-europe-](http://www.separated-children-europe-programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf)

[programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf](http://www.separated-children-europe-programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf)

Doporučení týkající se využití Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení v případech dětí-uprchlíků nebo jiných dětí, které se nacházejí mimo území země původu, Haagská konference o mezinárodním právu soukromém, říjen 1994

Odkaz: <http://www.hcch.net/e/conventions/annexa33e.html>

Doporučení Výboru ministrů, 91, Doporučení Výboru ministrů č. R(91)11 o sexuálním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodování s dětmi a mladistvými

Odkaz: <http://cm.coe.int/ta/rec/1991/91r11.htm>

Doporučení Výboru ministrů, 2000, Doporučení Výboru ministrů č. R(2000)11 o potírání obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování

Odkaz: <http://cm.coe.int/ta/rec/2000/2000r11.htm>

Doporučení Rady Evropy o letištích, Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1475(2000). Příjezd žadatelů o azyl na evropská letiště

Odkaz: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1475.htm>

Doporučení Rady Evropy o přípravě imigračních pracovníků, Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1309(1996) o odborné přípravě pracovníků, kteří přijímají žadatele o azyl na státních

hranicích

Odkaz: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta96/EREC1309.htm>

Doporučení Rady Evropy o mladých migrantech, Doporučení parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1596(2003). Situace mladých migrantů v Evropě

Odkaz: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1596.htm>

ECHR, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (a protokoly), 1950

Čl. 3: Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Čl. 4: Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví a od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.

Čl. 8.1: Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

Odkaz CZ: <http://www.echr.coe.int/Convention/webConvenCZE.pdf>

ECRE (Děti), Evropská rada pro uprchlíky a exulanty: Vyjádření k problematice dětí-uprchlíků, 1996

Odkaz: <http://www.ecre.org/positions/children.pdf>

ECRE (Integrace), Evropská rada pro uprchlíky a exulanty: Vyjádření k problematice integrace uprchlíků v Evropě, prosinec 2002

Odkaz: <http://www.ecre.org/positions/integ02.pdf>

Haagská úmluva, 1993, Haagská úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, 1993 a s ní spojená doporučení o uplatňování Úmluvy na děti-uprchlíky

Odkaz: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu33e.html>

Odkaz CZ: www.unhcr.cz

Haagská úmluva, 1996, Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí, 1996

Odkaz: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu34e.html>

ICCPR, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, 1966 (a Opční protokol)

Čl. 8: Nikdo nesmí být držen v otroctví, v nevolnictví, na nikom se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucenou nebo povinnou práci.

Čl. 19: Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky a každý má právo na svobodu projevu.

Čl. 23(1): Rodina má právo na ochranu společnosti a státu.

Čl. 24(1): Každé dítě má bez jakékoli diskriminace právo na takovou ochranu, která mu přísluší s ohledem na jeho postavení nezletilce, ze strany jeho rodiny, společnosti a státu.

Odkaz CZ: www.mzv.cz

ICESCR, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, 1966

Čl. 10(3): Zvláštní opatření by měla být činěna pro ochranu a pomoc všem dětem bez jakékoli diskriminace a děti by měly být ochraňovány před hospodářským a sociálním vykořisťováním.

Odkaz CZ: www.mpsv.cz

ICRMW, Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin, 1990

Čl. 44(1): Státy přijmou opatření k zajištění ochrany celistvosti rodin migrujících pracovníků.

Odkaz CZ: http://www.mvcr.cz/prevence/lid_prav/smlouvy.htm

ILO C182, Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce, ILO C182, 1999

Čl. 3: Definice „nejhorší formy dětské práce“ zahrnuje obchod s dětmi a pašování dětí.

Odkaz CZ: <http://www.helcom.cz/index.php?p=2&rid=79&cid=498>

Pravidla OSN týkající se ochrany mladistvých zbavených svobody, 1990

Odkaz: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>

Pravidla UNHCR, Pravidla pro přístupy a průběh řízení v záležitostech týkajících se nezletilých bez doprovodu, kteří žádají o azyl, 1997

Odkaz: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d4f91cf4&page=publ>

Principy a pravidla doporučené UNHCHR pro lidská práva a obchodování s lidmi, E/2002/68/Příloha 1, 20. května 2002

Odkaz: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument)

Odkaz CZ: www.unhcr.cz

Příručka UNHCR, Příručka procedur a kritérií pro přiznání postavení uprchlíka, 1992

Odkaz: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d58e13b4&page=publ>

Odkaz CZ: www.unhcr.cz

Protokol o potírání pašování migrantů po zemi, vzdušnými prostředky a po moři, který doplňuje Úmluvu OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, 2000

Čl. 19(2): Opatření stanovená tímto protokolem budou vykládána a uplatňována způsobem, který nebude znamenat diskriminaci osob na základě toho, že jsou předmětem chování popsaného v článku 6 tohoto protokolu. Výklad a uplatňování těchto opatření bude konzistentní s mezinárodně uznávanými principy nediskriminace.

Protokol o potírání, potlačování a potrestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi, který doplňuje Úmluvu OSN o potírání nadnárodního organizovaného zločinu, 2000

Čl. 7: Každý stát, který je stranou protokolu, zavází v odpovídajících případech možnost povolit obětem pašování zůstat dočasně nebo trvale na svém území.

Čl. 14(2): Opatření stanovená tímto protokolem budou vykládána a uplatňována způsobem, který nebude znamenat diskriminaci osob na základě toho, že jsou obětmi obchodu s lidmi. Výklad a uplatňování těchto opatření bude konzistentní s mezinárodně uznávanými principy nediskriminace.

Protokol o právním postavení uprchlíků, 1967

Odkaz: <http://www.unhcr.ch>

Odkaz CZ: www.unhcr.cz

Rada EU: Bruselská deklarace o prevenci a potírání obchodu s lidmi, květen 2003

Odkaz: http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/c_13720030612en00010009.pdf

Rezoluce EU o harmonizaci národních politik týkajících se slučování rodin, 3. června 1993

Neexistuje odkaz

Vhodné postupy, 2004

Rezoluce EU týkající se nezletilých bez doprovodu, kteří jsou občany třetích zemí, červen 1997 (97/C221/03)

Čl. 2(3): Nezletilým bez doprovodu, kteří v souladu s ustanoveními národní legislativy musejí zůstat na hranicích až do vydání rozhodnutí o povolení ke vstupu nebo o jejich návratu, bude poskytnuta veškerá materiální pomoc a péče k uspokojení jejich základních potřeb, jako je strava, ubytování odpovídající jejich věku, hygienické zařízení a lékařská péče.

Čl. 3(1): Členské státy se vynasnaží co nejdříve po příjezdu dítěte zjistit jeho totožnost a také ověřit fakt, že jde o nezletilého bez doprovodu. Informace o totožnosti nezletilého a situaci mohou být zjištěny různými způsoby, zvláště prostřednictvím pohovoru vedeného v co nejkratší době a způsobem odpovídajícím věku nezletilého.

Získané informace by měly být efektivním způsobem zaznamenány. Při zjišťování, získávání, předávání a uchovávání získaných informací by měla být zajištěna zvláštní péče a zachování důvěrnosti, zvláště pak v případech žadatelů o azyl, aby byl ochráněn jak nezletilý, tak členové jeho rodiny. Tyto počáteční informace mohou zvláště přispět ke sloučení nezletilého a jeho rodiny v zemi původu nebo ve třetí zemi.

Čl. 3(2): Bez ohledu na právní postavení by nezletilí bez doprovodu měli mít nárok na nezbytnou ochranu a základní péči v souladu s ustanoveními národní legislativy.

Čl. 3(3): Členské státy by se s ohledem na sloučení rodiny měly co nejrychleji pokusit vyhledat rodinné příslušníky nezletilého bez doprovodu, nebo zjistit místo, kde se členové rodiny zdržují bez ohledu na jejich právní postavení a bez toho, aby předem posuzovaly vhodnost žádosti o trvalý pobyt. Nezletilí bez doprovodu by také měli být vyzváni, aby se obrátili na Mezinárodní výbor Červeného kříže, národní organizace Červeného kříže nebo jiné organizace ve věci kontaktování rodinných příslušníků a měla by jim v tom poskytnuta potřebná podpora. Zvláště v případě žadatelů o azyl je třeba řádně zachovávat důvěrnost informací, aby byl chráněn jak nezletilý, tak členové jeho rodiny.

Čl. 3(4 a 5): Pro účely uplatňování této rezoluce by členské státy měly co nejdříve zajistit potřebné zastupování nezletilého prostřednictvím: (a) zákonného zástupce, nebo (b) zastupování ze strany (národní) organizace, která odpovídá za péči o nezletilé, nebo (c) jiného příslušného zástupce.

V případě, že je nezletilému bez doprovodu stanoven zákonný zástupce, musí zástupce zajistit v souladu s národní legislativou, aby byly řádně uspokojeny potřeby nezletilého (např. právní, sociální, lékařské nebo psychologické potřeby).

Čl. 3(6): V případech, kdy je možné předpokládat, že nezletilý bez doprovodu ve školou povinném věku setrvává v členské zemi po delší dobu, by měl nezletilý mít přístup ke vzdělávacím institucím za stejných podmínek jako občané hostitelské členské země, případně by mu měl být nabídnut přístup k příslušným speciálním zařízením.

Čl. 3(7): Nezletilému bez doprovodu by měla být poskytnuta odpovídající lékařská péče k zajištění okamžitých potřeb. Nezletilým, kteří trpěli jakoukoli formou zanedbání, vykořisťování, zneužívání, mučení nebo jinou firmou nelidského nebo ponižujícího jednání nebo trestání nebo byli účastníky ozbrojeného konfliktu, by měla být poskytnuta zvláštní lékařská nebo jiná péče.

Čl. 4(1): Každý nezletilý bez doprovodu by měl mít právo požádat o azyl. Nicméně členské státy si mohou vyhradit právo požadovat, aby nezletilý do určité věkové hranice, kterou stanoví příslušný členský stát, nemohl požádat o azyl, dokud nemá k dispozici zákonného zástupce, konkrétně jmenovaného dospělého zástupce nebo organizaci.

Čl. 4(2): S ohledem na zvláštní potřeby nezletilých a jejich zranitelnou situaci by členské státy měly ke zpracovávání žádostí o azyl podaných nezletilými bez doprovodu přistupovat jako k urgentní záležitosti.

Čl. 4(3): (a) V zásadě musí žadatel o azyl bez doprovodu, který tvrdí, že je nezletilý, doložit svůj věk. (b) Pokud doklad o věku není k dispozici nebo pokud přetrvávají značné pochybnosti o věku žadatele, členské státy mohou provést posouzení věku žadatele o azyl. Posouzení věku by mělo proběhnout objektivně. Pro takové účely mohou

členské státy nechat kvalifikovaný zdravotnický personál provést lékařské určení věku, a to za souhlasu nezletilého, konkrétně jmenovaného dospělého zástupce nebo organizace.

Čl. 4(4): Členské státy by měly nezletilé bez doprovodu během vyřizování žádosti o azyl obvykle umisťovat: (a) s dospělými příbuznými, (b) do pěstounské rodiny, (c) do přijímacích center se zvláštními zařízeními pro nezletilé, nebo (d) do jiných ubytovacích zařízení se zvláštními zařízeními pro nezletilé, která jim umožní žít nezávisle, ale s potřebnou podporou. Členské státy mohou nezletilé bez doprovodu ve věku 16 let a starší umístit do přijímacích center pro dospělé žadatele o azyl.

Čl. 4(5): (a) Během jakéhokoli pohovoru týkajícího se žádosti o azyl mohou být nezletilí bez doprovodu doprovázeni zákonným zástupcem, konkrétně jmenovaným dospělým zástupcem nebo organizací, dospělým příbuzným nebo právním poradcem. (b) Pohovor by měl být veden úředníky s potřebnými zkušenostmi nebo školením. Je třeba zdůraznit důležitost odpovídající odborné přípravy pro úředníky provádějící pohovory s nezletilými bez doprovodu, kteří žádají o azyl.

Čl. 4(6): Při posuzování žádosti nezletilého bez doprovodu o azyl je třeba vzít kromě objektivních faktů a podmínek v úvahu též věk nezletilého, jeho vyspělost a duševní vyspělost a také to, že může mít omezené vědomosti o podmínkách v zemi původu.

Čl. 4(7): Jakmile je nezletilému bez doprovodu uděleno postavení uprchlíka nebo jiné povolení k trvalému pobytu, mělo by mu být zajištěno dlouhodobé ubytování.

Čl. 5: Pokud nezletilému bez doprovodu není umožněno prodloužení pobytu ve členském státě, může příslušný členský stát vrátit nezletilého pouze do země původu nebo do třetí země, která je připravena jej přijmout, pokud je tam při příjezdu k dispozici přijetí a péče odpovídající potřebám nezletilého odvíjejícími se od jeho věku a stupně nezávislosti. Tuto péči a přijetí mohou poskytnout rodiče nebo jiní dospělí, kteří se o dítě postarají, případně vládní nebo nevládní orgány.

Čl. 5(2): Pokud není návrat za těchto podmínek možný, měly by členské státy v zásadě umožnit nezletilému, aby zůstal na jejich území.

Čl. 5(3a, c a d): Příslušné orgány členského státu by v souvislosti s návratem nezletilého měly spolupracovat: (a) na sloučení nezletilého s ostatními členy jeho rodiny buď v zemi původu nezletilého nebo v zemi pobytu těchto rodinných příslušníků; (c) s mezinárodními organizacemi jako UNHCR nebo UNICEF, které již aktivně poskytují poradenství vládám ve věci pravidel pro nakládání s nezletilými bez doprovodu, zvláště pak žadateli o azyl; (d) pokud je to vhodné, s nevládními organizacemi, aby byl zajištěn příjem a péče v zemi, kam bude nezletilý navrácen.

Rezoluce Rady EU o harmonizaci přístupu k třetím hostitelským zemím, 1992

Neexistuje odkaz

Rezoluce EU o minimálních zárukách, Rezoluce Rady o minimálních zárukách pro azylová řízení, červen 1995

Odst. 1: Azylové řízení bude probíhat plně v souladu se Ženevskou úmluvou z roku 1951 a Newyorským protokolem z roku 1967 týkajícími se právního postavení uprchlíků a v souladu s dalšími závazky vyplývajícími z mezinárodního práva v oblasti uprchlíků a lidských práv. Řízení bude zejména plně v souladu s článkem 1 Úmluvy z roku 1951 o definici pojmu uprchlík, článkem 33 týkajícím se principu tzv. „non-refoulement“ a článkem 35 týkajícím se spolupráce s úřadem UNHCR a usnadňování jeho povinnosti dozírat na provádění ustanovení Úmluvy.

Odst. 26: Je třeba přijmout opatření, aby nezletilí bez doprovodu žádající o azyl byli zatupováni konkrétně jmenovaným dospělým nebo organizací, pokud nejsou podle národního práva právně způsobilí. Během pohovorů mohou být nezletilí bez doprovodu doprovázeni tímto dospělým nebo zástupcem dané organizace. Tyto osoby budou chránit zájmy dítěte.

Odst. 27: Při prozkoumávání žádosti o poskytnutí azylu podané nezletilým bez doprovodu je třeba zohlednit jeho duševní vývoj a vyspělost.

Rezoluce Rady EU o zjevně nepodložených žádostech o azyl, 1992

Neexistuje odkaz

Společné stanovisko EU o harmonizaci užívání pojmu „uprchlík“, březen 1996

Odkaz:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31996F0196&model=guichett

Společný postup Rady EU v boji proti obchodování s lidmi a sexuálnímu zneužívání dětí, 24. února 1997

Odkaz: http://ue.eu.int/ejn/data/vol_b/5_actions_communes/coopera_judiciare/1-063-04031997-2-6-en.html

Úmluva o uprchlících, 1951, Úmluva o právní postavení uprchlíků, 1951

Čl. 31: Smluvní státy se zavazují, že nebudou stíhat pro nezákonný vstup nebo přítomnost takové uprchlíky, kteří přicházejí přímo z území, kde jejich život nebo svoboda byly ohroženy ve smyslu článku 1, vstoupí nebo jsou přítomni na jejich území bez povolení, za předpokladu, že se sami přihlásí bez prodlení úřadům a prokáží dobrý důvod pro svůj nezákonný vstup nebo přítomnost.

Čl. 33: Žádný smluvní stát nevyhostí jakýmkoli způsobem nebo nevrátí uprchlíka na hranice zemí, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy ve smyslu článku 1.

Odkaz CZ: http://www.unhcr.cz/dokumenty/vyzkum_salim_murad.doc

UNHCR-AP, Agenda UNHCR pro ochranu, 2002

Část III, cíl 1(9): Státy, UNHCR, nevládní organizace a další partneři by se měli zabývat potřebami nezletilých bez doprovodu, včetně jejich dočasného umístění v pěstounských rodinách nebo jmenování státních nebo nestátních poručníků, a monitorování těchto opatření a státy by měly zvážit odpovídající alternativy zadržování žadatelů o azyl a uprchlíků a zásadně nezadržovat děti.

Část III, cíl 6(2): Státy, UNHCR, nevládní organizace a partneři by měli přijmout opatření k zajištění toho, aby se děti-uprchlíci spravedlivým dílem podílely na rozhodování ve všech oblastech života uprchlíků a také na realizaci těchto rozhodnutí a státy by měly základní a střední vzdělávání uprchlíků považovat za důležité.

Závěry Rady EU o zemích, kde obecně nehrozí nebezpečí pronásledování, 1992

Neexistuje odkaz